

# Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

№ 165 (19679)

2010-рэ илъэс

ШЭМБЭТ

ШЫШЪХЪЭИУМ и 21-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

## ШЫШЪХЪЭИУМ и 22-р — УРЫСЫЕ ФЕДЕРАЦИЕМ и КЪЭРАЛЫГЪО БЫРАКЪ и МАФ

### Адыгэ Республикэм шыпсэхуэу лътэныгъэ зыфэтшыхэрэр!

*Шышъхъэиум и 22-м Урысыем Къэралыгъо быракъым и Мафэ хегъэунэфыкы.*

*Хэгъэгум илъэшыгъэрэ изыкыныгъэрэ ятамыгъэу щыт къэралыгъо быракъым Урысые Федерацием шыпсэхуэу лътэныгъэ зыфэтшыхэрэр.*

*Къэралыгъо быракъым и Мафэу 1994-рэ илъэсым щегъэжьагъэу хэгъэунэфыкыгъэрэ Урысыем илэужь пстэуми ямэфэкIэу хуэгъэ, къэралыгъом итамыгъэ, ащ тарихъ баеу пылым осэишэ зэрафашыгъэрэ мы мэфэкIым дэгъоу кыщцэлагъэ.*

*Хэгъэгум шыпсэхуэрэ янеушрэ мафэкIэ ягъэгъэпIэ инхэр зэрапхыгъэ Урысыем ибыракъэу зымышхогъуицэу — фыжыгъэу, шхуантIэу, пльыжыгъэу зэхэлъым тычIэтэу тэ тызэрэщытIэн ыкIи тызэрэпсэун фаер тикIэлэ-цIыкIухэр, ахэм къахIэхъоштыгъэрэ ятэхэм, ятэжыгъэм ялофхэм арыгушхонхэ, ахэм къэралыгъор агъэпхытэн, хэгъэгум ищытхуэу лъагъэкIотэн алъэкIыным тегъэпсыхыгъэу ары.*

*ТычIыпIэгъу лъапIэхэр, мэфэкIымкIэ тышгъуфэгъушIо! Ти Родинэ, тыбыракъ тарыхъуэгъэгушху!*

*ШыпIэкIэ дэгъу, псауныгъэ пхытэ шхуиIэнхуэ, мамыр-рэу шхуиIэнхуэ, гъушIагъэ шхуиIэнхуэ, текIо-ныгъахIэхэр шхуиIэнхуэ шхуиIэнхуэ!*

Адыгэ Республикэм и Президентэу  
ТХЪАКИУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм  
и Тхъаматэу Анатолий ИВАНОВ



ИлъэсыкIэ еджэгъур рагъэжьагъэныкIэ мэфэ зыбгъупшI нылэп къэнагъэр. Ионыгъом и 1-р нахъ къэблагъэ къэс ны-тыхэмкIи, кIэлэ-егъаджэхэмкIи гумэкIыгъор нахыбэ мэхъу.

## Сыда кIэу къыхэхъаштыр?

\*\*\*

Федеральнэ къэралыгъо шэпхакIэхэм кызырэдальгъытэрэмкIэ, ублэпIэ классхэм ащеджэхэрэм тхъамафэм сыхъати 10-рэ Iахътедзэу Iоф адашIэн фае. Къыхахышты еджапIэхэр лъэшэу зтегъэпсыхыгъэу щытынхэ фае. КIэлэегъаджэхэм кIэлэеджакIохэм ялофшIэн кыгъэгъэпсынкIэу материальнэ базэ иIэн фаеу шапхъэхэм кьалэ.

\*\*\*

Лъэпкэ проектэу «Гъэсэныгъ» зыфиIорэм кызырэдальгъытэу, илъэсыкIэ еджэгъум сэкъатныгъэ зилэ кIэлэцIыкIу 26-рэ яунэхэм арысхуэ (дистанционнэу) рагъэджэщтыгъэ. Мы уахътэм ехуэлэу ахэм зэкIэми компьютэрнэ техникэ яунэхэм афырагъэуцуагъэ ящыкIэгъэ программэхэмкIэ зтегъэпсыхыгъэхуэ, ялофшIэпIэ чIыпIэхэр Интернетым эпхыгъэх.

Дистанционнэ егъэджэныр республикэм ичIыпIи 6-мэ ащызэхэщэщт. Ащ тетэу Мыекъуапэ — нэбгырэ 13, Мыекъопэ районым — 5, Теуцожь районым — 2, Кошхъэблэ районым — 4, ТэхуэтэмыкIое районым — 1, Адыгэкъалэ — 1 ащырагъэджэщтыгъэ. Ахэр дистанционнэ егъэджэныкIэ Гупчэу Адыгэ республикэ гимназием кыщызэгуахыгъэм эпхыгъэщтыгъэ. Арышъ, узгъэгумэкIыны фэдэ зэхъокIыныгъэ гъэсэныгъэм иIоф хэхъухъаштыгъоп.

СИХЪУ Гоцнагъу.

## Урысые Федерацием и Президент и Указ

### Урысые Федерацием икъэралыгъо награда фэгъэшъошэгъэным ехылагъэ

Культурэм ылъэныкIэу гъэхъагъэхэр зэрэщишыгъэхэм ыкIи илъэсыбэ хуэгъэу шIуагъэ кытэу Iоф зэришIэрэм афэшI щытхуэцIэу «Урысые Федерацием культурэмкIэ изаслуженнэ IофышI» зыфиIорэр

Уварова Наталье Иван ыпхъум — Адыгэ Республикэм имуниципальнэ учреждениеу Орэд къэIонымкIэ ыкIи къашхъохэмкIэ кIэлэцIыкIу ансамблэу «Казачата» зыфиIорэм ипашэ фэгъэшъошэгъэнэу.

Урысые Федерацием и Президентэу  
Дмитрий МЕДВЕДЕВ

Москва, Кремль  
бэдзэогъум и 30, 2010-рэ илъэс  
N 957

## Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Адыгэ Республикэм игъогушI отраслэ ихэхъоныгъэ иIахышхо зэрэхишыхэрэм, общественнэ-политикэ IофшIэным чанэу зэрэхэлажыгъэрэм ыкIи илъэсыбэ хуэгъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхуэ тхылъ фагъэшъошагъэ **Ордэн Мурат Анатолий ыкъом**, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутат.

Урысыем мы аужырэ илъэсхэм зэхъокIыныгъэхохэр зыщэхуэхэм, щыIэныгъэм илъэныкIэу пчъагъэ зэщыкыуагъэ, зэхэзыгъэ. Ау гъэсэныгъэм исистемэ анахъ кызытэнагъ, зыпкэ итэу а лъэныкIор ары къэнагъэр сIоми сыхуэкIонэп шIошIы. Ау мы аужырэ уахътэм ащи зэхъокIыныгъэм ижыбгъэ кытэхъагъ. МодыкIэ кьелышъ, зыгорэ кызытэнагъэ, мыдыкIэ кьекIышъ зыгорэ кызытэнагъэ. Алахым еIу а зэхъокIыныгъэхэм системэр зэхамыгъэтэкIонэу, илъэс пчъагъэхэм къакоцI Урысые къэралыгъо-шхом гъэсэныгъэхэмкIэ опытуу зэIуигъэкIагъэр мыкIодыжыныу.

Мы мафэхэм ны-тыхэр анахъ зыгъэгумэкIыгъэрэм ащыщ гъэсэныгъэм иIоф ыпкIэ хэлъэу зэхэшагъэ хуэщтэу зэраIорэр. ЫпкIэ хэлъэу зэхэщэн зыхуэкIэ, ар зыпшъэ ифэнэу обществэм кыхэкIыштыр зэрэмэкIэ дэдэм, адрэ къанэхэрэм ашIэщтым цIыфхэр арэгущыIэх.

АпэрэмкIэ, ар шIошъхуэгъуаешъ, «цIыфмэ сыдми аIо» пIон пльэкIышты. Ау Урысыем непэ Iофхэм шIэхуэ зыкышчы-зэрашхокIыныгъэ зэралъэкIыгъэрэ кыдэпльыгъэм... Арышъ, уфай-уфэ-мыеми, гъэсэныгъэм иIоф зэхъокIыныгъэхэр фэхуэщтыгъэ. Ау АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэ кIэ и Министерствэ кызырэ-

щытаIуагъэхэмкIэ, базиснэ планым кыхиуытыгъэрэ предметхэм а Iофыр анэхыштыгъэ, мы охътэу ала-гъэм ыпкIэ хэлъэу кIэлэцIыкIу-хэр рагъэджэщтыгъэ. Базиснэ планым кыхиуытыгъэрэ предметхэр зэкIэ (ахэр зэкIэ предметхэр арых пIоми хуэщт) ыпкIэ хэмылгъэу арагъэкIуштыгъэ. Ау кIэлэеджакIом предметыр нахъ дэгъоу ышIэ, ащкIэ кIэлэегъаджэм Iоф зыды-ригъашIэ шIоигъомэ, еджапIэм ипашэ щыгъуагъэу, ыпкIэ ытызэ, ар зэригъэшIэн ылъэкIышты. ГушIыIэм пае, кIэлэеджакIом химиер куоу зэригъашIэ шIоигъомэ, еджапIэм лабораторие дэгъу иIэу, ащ Iоф щыпшIэн пльэкIыштыгъэ, кIэлэеджакIом янэ-ятэхэм ахыщэ къалахыгъэ а кIэлэеджакIор рагъэджэн алъэкIышты. Джары пкIэ зыхэлъыштыр. Ау репетиторхэм ялофшIакIэ ащ кызыщыгъэкIон ылъэкIышты.

\*\*\*

Джыри зы IофтхъэбзакI. Министерствэм кызырэщытаIуа-гъэхэмкIэ, республикэм игурыт еджапIэхэм яегъэджэн планхэм илъэсыкIэ еджэгъум зэхъокIы-ныгъэ афэхуэщты. Егъэджэн Iо-фыр урысыбзэкIэ зыщызэхэ-щэгъэ еджапIэхэм къэралыгъуа-бзэу адыгабзэр ар зыбзэу зылы-тэхэрэм шIокI зымыIэ предметэу, апэрэ классым кыщыгъэжьагъэу арагъэкIушты.

## Зэзэгъыныгъэм зэдыкІэтхагъэх

УФ-м исуд приставхэм якъулыкъу АР-мкІэ и Гъэ-Іорышлэлэ, быслъымэнхэм я ДиндэлэжъапІэ ыкІи Урыс Православнэ Чылысыр зэпхыныгъэ зэдырлэу зэрэздэлэжъэштхэм фэгъэхьыгъэ зэзэгъыныгъэм АР-м исуд пристав шхъалэу Дмитрий Ткаченкэр, Адыгеим ыкІи Пшы-зэ шъолгыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиеу Емыж Нурбый, Мыекъуапэ ыкІи Адыгеим яепископэу Тихон мы тхьамафэм зэдыкІэтхагъэх.

Дмитрий Ткаченкэм къызэ-риуагъэмкІэ, лъэныкъуищыр зыкІэтхэгъэ зэзэгъыныгъэм къыдыхэлъытагъэу, цыфым обществэм ыпашхъэ пшъэ-дэкІыж зэрэщыхырэр, ны-тыхэм ясабийхэмкІэ пшъэ-рылгъэ гъэнэфагъэхэр зэрялэхэр икыоу алъыгъэлэсыгъэным фы-тегъэпсыхыгъэ Іофтхъэбзэ зэ-фэшхъафхэр зэдызэхашщы-тых. АлиментагъэмкІэ чыфэхэм якъэуагъэищын социальнэ мэхъанэ зэриІэр къыдалъттэзэ,

ащ нахьыбэу анаІэ тырагъэ-тышт.

— Дин конфессиехэм япа-щэхэм яІэпыІэгъу мы лъэ-ныкъомкІэ мымакІэу шлуагъэ къытышт, — къыуагъ при-став шхъалэм.

Джащ фэдэу чыфэ зы-тельэу Іофшлэлэ Іумытхэр, мылкъу къызэрипщынын зи-мыІэхэр Іофшлэлэхэм аІугъэ-хъэгъэнхэм лъэныкъуищыр адэлэжъэшт.

## Сэнаушчыгъэ зыхэлъхэр нахъ къыхагъэщыштых

Шышхъэлым и 25-м Адыгэ драматическэ театрэр зычІэт унэм гъэсэныгъэм иІофышлэхэм яреспубликэ зэлукІэ щыклошт.

Ащ хэлэжъэштых республи-кэ пащэхэр, Урысые Федераци-ем и Президент иполномочнэ лыкІоу Къыблэ федеральнэ шъолгырым щыІэм иаппарат щышхэр, гъэсэныгъэм иІофы-шлэхэр ыкІи нэмыкІхэр.

Мыгъэрэ республикэ зэлукІэр зыфэгъэхьыгъэщтыр зишІэ шІэгъошІухэу ІэпІлэсэныгъэ зыхэлъ ныбжыкІэхэм якъы-хэгъэщын ыкІи ахэм ІэпыІэгъу

афэхъугъэным яІоф зэрэзэх-щагъэр нахьышІу шыгъэныр ары.

2009 — 2010-рэ илэсхэм ателъытгъэ республикэ целе-вой программэу «Адыгеим икІэлэцыкІухэр» зыфиІорэм хэ-лэжъэгъэ еджапІэхэм япащэхэм ыкІи якІэлэегъаджэхэм зэлукІэм ащыфэгъушІоштых.

СИХЪУ Гоцнагъу.

ШУШІЭ ІОФТХЪАБЗЭХЭР

## Сэкъатныгъэ зиІэ сабийхэм ІэпыІэгъу афэхъугъэныр

Урысыем икІэлэцыкІу фондэу «Сэкъатныгъэ зиІэ сабий-хэр» зыфиІорэм ипрограммэ игъэцэкІэн къыдыхэлъытагъэу 2010-рэ илэсым, шышхъэлым и 19-м къыщегъэжъагъэу тыгъэгъазэм и 19-м нэс щэпІэ зэхэтэу «Спутникым» ищапІэхэм республикэ шлушІэ Іофтхъабзэу «Гум пыкІырэр гум фэкІо» зыфиІорэр ащыклошт.

Мыекъуапэ, «Спутникым» итучанэу N 4-м, мэфэкІ шы-кІэм тетэу шлушІэ Іофтхъабзэр шышхъэлым 19-м къыщы-зэлуахыгъ.

Урысые кІэлэцыкІу фондым иреспубликэ къутамэ итхьама-тэу А.Гоголевам пэублэ гушылэ зэхэхэм къыщишІыгъэ, бизне-сымр общественнэ организа-циехэмр социальнэ Іофгъомэ зэрахэлэжъэхэрэр игуапэу къы-хигъэщыгъ. Республикэм шып-сэухэрэм ахъшэ къаугъоизэ, сэкъатныгъэ зиІэ сабийхэм яшлуагъэ арагъэкІыныр ары пшъэрылгъэ шхъалэу шлушІэ Іофтхъабзэм изэхэщакІомэ яІэр.

Зэхэхэм хэлэжъагъэх АР-м ІофшІэнымкІэ ыкІи социальнэ хэхоныгъэмкІэ иминистрэ иапэ-

рэ гуадзэу А. ЛэпцІэрыкьор, щэпІэ зэхэтэу «Сапый» зыфи-Іорэм ипащэу А. Шыумафэр, диндэлэжъапІэхэм ялыкІохэр, нэмыкІхэри.

«Спутникым» ищапІэ пэпчэ цыфхэм яамал къыхырэ ахъ-щэр зырадзэн алъэкІышт къэм-ланхэр чІагъэуцощтых. Мэзи 4-рэ мы шлушІэ Іофгъыабзэр кІощт. Ащ ыуж ахъщэу къаугъо-игъэр комиссием къылытэ-жышты. ШлушІэ Іофтхъабзэр окІофэ кІэлэцыкІу фондым сэкъатныгъэ зиІэ сабийхэу Адыгеим исхэр пэшлорыгъэ-шъэу ыгъэунэфыштых, анахъэу зыфэныкыохэр зэригъэшІэштых, амалэу щыІэм елгытыгъэу ІэпыІэгъу афэхъушт.

ДАУТЭ Анжел.



## Тыадыг ыкІи тычеркес

Тикъэралыгъо щыпсэурэ цыфхэр чъэпыогъу мазэм кІатхыкІыжыштых. Нэбгырэ пчъагъэу тызэрэхьурэр зэрагъэ-шІэн закъом паеп ар зыкІашы-рэр, лъэпкэ зэфэшхъафхэу хэ-гъэгум исхэр зыфэдэхэр ыкІи зэрэхъухэрэр агъэунэфыными фэшІ. Ахэм адыгэхэр, лъэпкэ зэфэшхъафых уагъалоу, «ады-гэкІэ», «къэбэртаекІэ», «шап-сыгъэкІэ» ыкІи «черкескІэ» ахэуцох. ЗэкІэми тыадыг, ау зы лъэпкэу тызэрэщытыр къы-дэтлъттэзэ, тызыщыщ лъэп-кыыр зэкІэми зы гушылэкІэ ттхырп. Арэуштэу щыгмэ зэ-рэнахышІур цыфхэм аужы-рэ илэсхэм къалоу рагъэжъагъ, ау Іофым кІэух фэхъугъэп.

Джыри кІэтхыкІыжыгъор зыщырагъэкІокІышт илэсым, мзэам и 8-м къыщегъэжъа-гъэу, черкес къэбар Интернет-ресурс зыкІым Іоф ешІэ. Про-ектыр зыгъэхъазырыгъэр чер-кес WEB-сайт купрэ обще-ственнэ организацииеу заулэрэ. Проектыр зыфэлажъэрэр Те-мыр Кавказым шыкІорэ акциеу «Зы лъэпкэ — зы цІэ» зыфи-Іорэм ныбжыкІэу хэлэжъэхэ-рэм къэбар тэрэз цыфхэм алъагъэлэсыныр ары. Зы лъэп-кэу тыщытми, Урысые Феде-рацием ичІыплэ зэфэшхъафхэм ташпэсэу. Ащ къыкІырп лъэпкэ зэфэшхъаф тыхъугъэу, арышгъ, зы цІэ зэкІэми тхьымэ нахьы-шІу. Тарихълэжъхэм, Адыгэ ха-сэхэм ятхьамагъэхэм, нахьыжъ-хэм, шІэныгъэлэжъхэм, депутат-хэм мы Іофым еплъыкІэу фы-рлэр сайтэу къызэлуахыгъэм къыщыралотыкІын алъэкІышт.

Сайтыр къызэрэбгъоты-штыр: WWW.perepis2010.org.

Шъугу къэдгъэкІыжынын ады-гэхэр черкесхэу, къэбэртаехэу, шапсыгъэхэу, адыгэхэу ыкІи адыгейцэхэу загошыгъэхэр бэ-шлагъэу зэрэщымытыр. Совет хабзэр къызыдахым ыуж совет автономиехэр зыщагъэпсыгъэхэ лъэхъаныр ары ар зыхъугъэр.

Этнонимхэу адыгэхэр зэрап-хыхэрэм ачІыплэ зы этноним-кІэ зыттыжыгъэ нахьышІоу бэмэ къало ар зыдгъэцакІэкІэ, зы лъэпкэ тыщыщэу зэрэ-щытыр тэр-тэрэу къэтэгъэнафэ. Тэ «адыгэкІэ» ты-зэдджъы, уры-сыбзэкІэ «чер-кес» тІоу кІэ-тхыкІыжыным илэсхъан зыдгъэ-тхыкІэ, зы лъэп-кыжъ ин тызэ-рэщыштыр къэ-тэгъэнафэ.

Ары акциери, къэбар Интернет-ресурс зыкІыри зэхэзыщагъэхэм зэралъттэрэри. Хъугъэ-шІэгъэ инэу тапэкІэ тызыхэлэжъэн фаем ащ фэдэ амал къытеты. Адыгэ цыфэу «сыадыг» зыІорэ пэпчэ кІэтхыкІыжыныр ре-кІокІы зыхъукІэ, зыщыщ лъэп-кыыр «черкескІэ» аригъэтхынэу къеджэх. Ащ фэдэ фытыныгъэ тІІ. Тарихьым тызэрэхъагъэр джащ фэд.

Урысые Федерацием и Кон-ституције ия 26-рэ статья къы-шело нэбгырэ пэпчэ ежъ-ежы-

рэу зыщыщ (зызхылъттэрэ) лъэпкыыр къыгъэнэфэнэу ыкІи аригъэтхынэу фытыныгъэ зэ-риІэр. Егъэзыгъэ ІофкІэ узшыщ лъэпкыри, узэратхыштыри хэти къыхыуигъэхынэу щыгъэ-ыкІи ащ фэдэ фытыныгъэ иІэп.

Адыгэхэу чыплэ зэфэшъ-хъафхэм ащыпсэухэрэр зы лъэпкэ — адыгэ лъэпкэу зэ-рэдунаеу «черкескІэ» шапІа-гъэм — зэрэщышхэр зы этно-нимкІэ зэратхыштым лъэп-кымыкІэ мэхъанэшхо иІ. Ау ар икыоу къызыгурылон фаери,



зишІошІхэр къэзылонхэ фаехэ-ри ежъ цыфхэр ары.

Мы Іофым ехьыллагъэу зи-гупшысэхэр къызыІотыкІы зы-шІонгъохэр телефонхэу 52-18-21-мкІэ ыкІи 52-92-84-мкІэ шъукытеу е редакцием шъу-кычІахы.

Интернет-сайтым къыхэрэ къэбархэм тапэкІэ нэлуасэ шъуафэтшІыгъэ тшІышт.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

## БзэдджэшІэгъи 193-рэ зэрахъагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэу кІоцІ Іоф-хэмкІэ и Министерствэ къызэритырэмкІэ, шышхъэлым и 9-м къыщегъэжъагъэу и 15-м нэс республикэм бзэдджэшІэгъи 193-рэ шы-зэрахъагъ. Ахэр цыфым ыпкыинэ-лынэ шъобж хьылъэхэр тырацагъэхэу 1, бзылгъ-фыгъэм ебэныгъэхэу 1, хъуныкІэн бзэдджэ-шлагъэу 3, тыгъуагъэхэу 51-рэ, экономикэм ылъэныкыокІэ бзэдджэшІэгъэ 13, машинэр рафыжъагъэу 13, гъэпцлагъэ зыхэлъ бзэ-джэшІэгъэ 14, нэмыкІхэри.

БлэкІыгъэ тхьамафэм Адыгеим игъогу-хэм хъугъэ-шІэгъэ 16 къатехъухагъэу гъо-гу-патруль къулыкъум ыгъэунэфыгъ. Ахэм нэбгыри 8 ахэкІодагъ, нэбгырэ 16-м шъобж-хэр атешагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кІэрысхэу водитель 17 къаубытыгъ.

### Охътэ кІэкІым къаубытыгъ

МэфитІум къыкІоцІ Мыекъопэ ОВД-м икыу-лыкыушІэхэм бзэдджэшІэгъэ хьылъэ зезыхъгъэ хульфыгъэр къаубытын алъэкІыгъ. Следствием зэригъэунэфыгъэмкІэ, ащ инэІосэ хульфыгъэм шъобж хьылъэу тыришагъэхэм апкъ къыкІыкІэ, идубай ыхъожыгъ. Экспертизем къызэри-гъэлэгуагъэмкІэ, илэс 62-рэ зыныбж пенси-онерым ышхъэ улагъэу тешагъэ хъугъэхэм къахэкІыкІэ ыпсэ хэкІыгъ. ПравуухъумэкІо ор-ганхэм зэрахъэгъэ оперативнэ-лтыхъон Іоф-тхъабзэхэм яшлуагъэкІэ мы бзэдджэшІагъэр зезы-хъгъэ хульфыгъэу илэс 40 зыныбжыр къау-бытыгъ. НэбгыритІуми псэупІэ чыплэ гъэнэфагъэ ялагъэп.

### Сакъыныгъэ къызыхэжъугъаф

Цыфхэм яунэхэр къаІухъэхэзэ продукциие зэ-фэшхъафхэр ІузыгъэкІыр «предпринимательхэм» япчъагъэ мы аужырэ илэсхэм бэдэд хъугъэ. Ахэм ащэрэ пкыгъо зэфэшхъафхэм азытет уигъэрэ-зэнэу зэрэщымытым дакІоу, унэу зэрыхъагъэхэм

ятыгъохэу е зыныбж хэкІотэгъэ цыфхэр агъэ-делэхэу къыхэкІы. Илэсэу тызыхэтым ижъо-ныгъокІэ мазэ тикъэлэ шхъалэ щыпсэурэ пенси-онеркэм иунэ бзылгъыгъищ къыригъэхъагъ. Ахэм алыгъыгъэ продукциер пенсионеркэм ыщэфынэу къырагъэлэжъугъ, нэужым унэм псынклэу икІыжыгъэх. Охътэ тІэкІу тешлагъэу сомэ мин 50 унэм зэрикІодыкІыгъэр ныом къыгурылуагъ.

БзэдджэшІагъэр зезыхъагъэхэм милицием икыулыкыушІэхэр мзэ заулэм къыкІоцІ алъы-хъугъэх. Краснодар крайм иоперативникхэмрэ Мыекъопэ ОВД-м икыулыкыушІэхэмрэ зэгъусэхэу зэшлуахыгъэ Іофыгъохэм яшлуагъэкІэ, мы бзэдджэшІагъэм хэщагъэу зэгугъэхэрэ бзылгъ-фыгъэр къаубытыгъ, ышлагъэми ар еуцолэжыгъ.

### Наркотик ыІыгъыгъ

Наркотикхэм япхыгъэ бзэдджэшІэгъитІу зэра-хъагъэу Мыекъопэ ОВД-м икыулыкыушІэхэм блэкІыгъэ тхьамафэм агъэунэфыгъ. Поселкэу Пер-вомайскэм шыпсэурэ хульфыгъэу илэс 44-рэ зыныбжыр шышхъэлым и 9-м оперативникхэм къагъэуцугъ ыкІи ар нэужым зауплэкІум нарко-тик зыхэлъ пкыгъо ыІыгъэу къычІагъэщыгъ.

ПсэупІэу ХымышкІэй щыщ хульфыгъэм иха-тэ кІэп кошэ 43-рэ къышгъэкІыштыгъэу мили-цием иІофышІэхэм агъэунэфыгъ. Джырэ лъэ-хъан мы ІофыгуитІум япхыгъэу уплэкІунхэр макІох.

### Автомобилистхэм ятыгъоштыгъ

Автомобиль кІоцІхэм арыт ыкІи арылгъ пкыгъо-хэр зытыгъуштыгъэхэ бзэдджашІэр правуухъумэ-кІо оранхэм бэмышІэу къаубытыгъ. Шэуджэн рай-онным ит къуаджэу Къэбыхъаблэ шыщ кІэлэ ныб-жыкІэу илэс 20 зыныбжыым жъоныгуақІэм автомобилэу «ВАЗ-2106-м» исалон аккумулятор батаремерэ колонкэхэмрэ ритыгъукІыгъэх. Мыщ фэдэ бзэдджэшІэгъэ заулэ мэкъуогъу мазэми ащ зэрихъагъ. НэмыкІ бзэдджэшІагъэхэм ар ахэща-гъэмэ джырэ лъэхъан ауплэкІу.



# ШУ ЗЫШИЭРЭМ ШУ ФЫЩЫЛЪ



Джэджэ районым шылэ пунктэр

Апэ тигъогупэ зыдэдгъэзагъэр Джэджэ районыр ары. Цыфхэр социальнэу къэухъумэгъэнхэмкIэ гупчэу станицэу Джэджэ дэтым тылухыгъ. Мурадэу тигъогупэ зыдэдгъэзагъэр Джэджэ дэтым тылухыгъ. Мурадэу тигъогупэ зыдэдгъэзагъэр Джэджэ дэтым тылухыгъ. Мурадэу тигъогупэ зыдэдгъэзагъэр Джэджэ дэтым тылухыгъ.

— Район гупчэм къыщызэлуахыгъэ пунктэм пчэдэжым сыхытыр 8.00-м къыщэгъэжагъэу сыхытыр 16.00-м нэс Иоф ешлэ. Тхымафэ хъугъэш, станицэм шыпсэхэрэм мыщ шыгъынхэр, лъэкъопылъхэр къырахыллэх. Бэу зэтырамыгъау тигупчэу Иофышлэхэм ахэр тхылъыплэ къэмланхэм арагъэкIужых, гъогум фагъэхъазырых, — ело Рэмэзанэ.

Цыфхэр социальнэу къэухъумэгъэнхэмкIэ гупчэм ипашэ тызэрэщигъэгозагъэмкIэ, Джэджэ районым ит псэупи 5-мэ гуманитар Иопылэгъур зэрахыллэн алъэкIышт пунктхэр ашы-зэхацагъэхэу Иоф ашлэ. Анахь чанэу Иофгъабзэм хэлажэхэрэр Сергиевскэ, Келермескэ къоджэ псэуплэхэр ары.

Станицэу Джэджэ тыкызыдэкIы-

етшлэжышты, — ело Кьонэ Марыет.

Джэджэ районымрэ Шэуджэн районымрэ ауж Кошхьаблэ тынэсыгъ. Цыфхэр социальнэу къэухъумэгъэнхэмкIэ гупчэм Иофышлэу гуманитар



Шэуджэн районыр

Иопылэгъум иугъоин фэгъэзагъэр Къыр-гыш Расит ары. Ащ къызэрэтилуагъэмкIэ, анахьэу ахэм аугъоигъэр кIэлэцIыкIу шыгъынхэр ары. Ахэр зэкIэ предпринимательхэм, цыф къы-

зэрыкIохэм кIэхэу къафахыгъэх. Гупчэм тычIэтызэ бзылфыгъэ ныбжьыкIэ къычIахы, кIэлэцIыкIу шыгъынхэр къызэрихыгъэри тлэгъугъэ.

Мэфэ закьокIэ республикэм ирайонхэр зэкIэ къэтIухъанэу игъо тифагъэпти, тыкызэкIожым Красногвардейскэ ыкIи ТэхутэмькIэе районхэм ашылэ гупчэхэм телефонкIэ тафитеуагъ. Ахэми къыталуагъ гуманитар Иопылэгъум иугъоин зэрашылтыкIуатэрэр, цыфхэм шыгъынхэр къазэрарахыллэхэрэр. Цыфхэм къаугъоирэ шыгъынхэм анэмькIэу гупчэу тыздэшылэгъэхэм ыкIи телефонкIэ тызыфитеуагъэхэм зэкIэми зы Иофшлэгъу мафэм тефэрэ лэжыапкIэр машом зэрар зэрихыгъэхэм ясчет зэрэрагъэхьагъэр къыталуагъ.

ЕЛБЭШЭ Руслъан.

Сурэтхэр Иошыны Аслъан тырихыгъэх.



Кошхьаблэ районыр

жым ыуж тыкIуагъ къуаджэу Хьакурынхьаблэ. Шэуджэн районым иадминистрации тызыгъэумэкирэ упIэхэм яджэуапхэр къыштытагыжыгъэх.

Цыфхэр социальнэу къэухъумэгъэнхэмкIэ гупчэу районым шылэ ипашэу Кьонэ Марыет къызэрэтилуагъэмкIэ, машом зэрар зэрихыгъэхэм гуманитар Иопылэгъур афаугъоинэу зэрэрагъэжыштыр районым икъоджэ псэуплэхэм япашэхэм пэшIорыгъэшэу араIогъагъ, джаш фэдэу район гъэзетым ыкIи телевидением мэкъэгъэлхэр къатыгъагъ.

— Тызэпхыгъэ министерствэм унашэуу къытфилыгъэм тетэу тхымакIагъо къызэхьулэгъэ цыфхэм апае гуманитар Иопылэгъур тыугъоинэу зедгъэжыгъэм къышыублагъэу мафэ къэс нэбгырэ пчъагъэ пунктэу къызэлуахыгъэм къэкIо, шыгъын лъэпкэ зэфэшхьафхэр, лъэкъопылъхэр, нэмькIхэр къахых. Ахэр зэтэгъэзафэхэш, поли-этилен дзыохэм, тхылъыплэ къэмланхэр арытэлхьэх. Шыгъынэу тыугъоигъэр къыхьашт тхымафэм Мыекъуапэ



Гуманитар Иопылэгъур зыщызэрагъэолIэжырэ пунктэу Мыекъуапэ къыщызэлуахыгъэр.

## ИгъэкIотыгъэу хагъэунэфыкIыгъ

Шышхьэлым и 19-м ВИР-м и Мыекъопэ опытноэ станице зызэхацагъэр илгъэ 80 зэрэхъугъэр игъэкIотыгъэу хагъэунэфыкIыгъ. Станицем Иоф шызышлэхэрэм яюбилей фэшI къафэгъушIонхэу къафэIуагъэх мэкъумэш шIэныгъэхэмкIэ Урысые академием къэкIыхэрэмкIэ икьутамэ иакадемик-секретарэу, РАСХН-м ичлен-корреспондентэу А.М. Медведевыр, Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэ игуадзэу А.Г. Петрусенкэр, ВИР-м идиректорэу Н.И. Дзюбенкэр, Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымкIэ иминистрэу Ю.Н. Петровыр, Темиразевскэ къоджэ псэуплэм иадминистрации ипашэу А.А. Чалокян ыкIи нэмькIхэр.

МэфэIым ехьулIэу дахэу зэтырагъэпсыхыгъэ актозэ залым къыщызэрэуагъоигъэхэм апащхьэ къышыгушылагъ ВИР-м и Мыекъопэ опытноэ станице идиректорэу, мэкъумэш шIэныгъэхэмкIэ кандидатау А.Л. Гузы. Ащ ыуж станицем Иофышлэхэм гуфэбэныгъэ хэлэу къафэгъушIуагъэх А.Г. Петрусенкэр, Ю.Н. Петровыр, А.М. Медведевыр, Н.И. Дзюбенкэр, ВИР-м и Кубанскэ опытноэ станице идиректорэу Ю.А. Юлацковыр, ВИР-м и Дагъыстан станице ипашэу К.М. Абдуллаевыр, ВИР-м и Крымскэ опытноэ станице иученэ секретарэу Т.А. Гасановар, Адыгэ НИИСХ-м идиректорэу Р.К. Тыгъужыр, РАСХН-м къэкIыхэрэмкIэ икьутамэ хэтэрыкIхэмкIэ исектор ипашэу Н.И. Бочарниковар, къэгъагъэхэмрэ субтропическэ культурэхэмрэкIэ НИИ-м и Адыгэ кьутамэ идиректорэу Э.К. Пчы-хьакIэр, а институтым идиректор игуадзэу М.Т. Тыур, пхъэшхьэ-мышьхьэхэмкIэ ыкIи сэнашьхьэхэмкIэ Темыр-Кавказ НИИ-м ипрофессорэу И.А. Драгивцевар, пынджымкIэ Всероссийскэ институтым хэтэрыкIхэмкIэ иотдел ипашэу С.В. Королевар, Санкт-Петербург дэт селекционнэ-чылтэпхэу предприятияу «Сортсемонош» зыфиIорэм ипашэу Т.Е. Ивановар.

Шэны зэрэхъугъэу, юбилярхэм ямэфэI мафэ фэшI шIухъафтын лъапIэхэр къаратыгъэх ыкIи гушылэ дэхабэ къафэIуагъ. А.М. Медведевым РАСХН-м ишытхьу тхылъхэр ВИР-м и станице илаборантхэу Л.В. Поповамрэ Т.А. Приймукрэ, научнэ библиотекэм ипашэу Л.М. Гончаренкэм, гьукIэу В.М. Ореховым, лаборантхэу Н.В. Алексеевым ыкIи И.Н. Есиным къаритыгъэх.

Юбилей шлагъом ехьулIэу ВИР-м и Мыекъопэ станице Н.И. Вавиловым ыцIэкIэ щыт медалыр къыфагъэшхошагъ. ВИР-м идиректорэу Н.И. Дзюбенкэм яинститут ишытхьу тхылъхэр Мыекъопэ станицем Иофышлэ куп къаритыгъ. Ахэм ашы-щых инженер шхьалэу В.И. Шкурпатскэр, инженер-механикэу В.В. Якимцовыр, трактористхэу А.В. Козменкэр ыкIи А.Г. Панченкэр, научнэ Иофышлэ шхьалэхэу Т.С. Горковенкэр ыкIи И.В. Филе-выр, научнэ Иофышлэу Т.В. Ивановар, лаборант шхьалэхэу Н.Ю. Саяпинар, Л.Т. Гладкэр ыкIи В.Б. Куликовар.

А мафэм планернэ зэIуIэгъоу зэхэцэгъагъэм докладэу «Н. И. Вавиловым научнэ Иофшлагъэу къытфышинагъэхэм яхьыллагъ» зыфиIорэр Н.И. Дзюбенкэм къыщи-шыгъ. Ащ ыуж пхъэшхьэ-мышьхьэхэм ыкIи шыбжьыхэм яселек-ции фэгъэхыгъэ ИофыгъохэмкIэ докладишмэ ядэлугъэх.

ЛIЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрттбый.





# ТЕУЦОЖЬ ЦЫГЬО гушчыІэ дэхабэ фаІуагъ

Тызхэт илъэсым ишышхъэу мазэ и 13-м Теуцожь Цыгьо ыныбжь илъэси 155-рэ зэрэхьугъэр икьоджэ гупсэу Гьобэкьюае игьэкІотыгъэу шыагъэунэфыкыгъ. Мэфэкі зэхъэшхом цыф бэдэдэ къеклолэгъагъ. Къодждэсхэм ямызакъоу, ашугым итворчествэ зыгъэлапІэхэр чылэ гъунэгъухэм, Адыгэкъалэ, Краснодар къарыкыгъагъэх.

Анахъ хъэкІабэ къызэрыкыгъагъэр Мыекъуапэ. Ахэтыгъэх ахэм шІэныгъэлэжхэр, тхаклохэр, артистхэр, ІэкІыб къэралхэм къарыкыгъэхэм ащыщхэр. Ахэм апэгъокыгъэх Гьобэкьюе чІыпІэ коим ипашцэу Теуцожь Бислян, районым инароднэ депутатэу СтІашгу Вячеслав, ашугым ипхьорэльфэу, биологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу Іэшпынэ Юныс.

Теуцожь Цыгьо итворчествэ фэгъэхьыгъэ къэгъэлэжхонэу культурэм и Унэ ифойе идэпкъышхо зэлызыубытыгъэм еплъырэр бэдэд. ЗэлъашІэрэ сурэтышІэу Къат Теуцожь исурэтхэр дэпкъхэм атешыкхьагъэхэр цыфхэм афэплэжкыхэрэп.

А мафэм Теуцожь Цыгьо илюбилей фэгъэхьыгъэ Іофтхьабзэу зэхачэгъагъэхэм ащыщых районым ичылагъэхэм къарыкыгъэ шахматистхэр, футбол командэхэр зэрэзэнэкьокъугъэхэр.

## Мэфэкі зэхъэшхор рагъажьэ

Ар Теуцожь Цыгьо иусэхэм ащыщхэмкІэ къызэлаухыгъ ыкІи зэрашагъэ кІэлэегъаджэу, культурэм и Уни иІофышІэу Теуцожь Фатимэрэ ашугым имузей ипашцэ игуадзэу Уджыхъу Марыетрэ. Ахэм хьакІэу къафэклъагъэхэм ацІэ къыраІо: Теуцожь районым иадминистрация ипашцэ ипшъэрылхэр зыгъэцэкІэгорэ ХьакІмамыкьо Азмэт, Адыгэ Республикэм иполномочнэ лыкІоу тигъунэгъу краим шыІэ, Теуцожь районимрэ Гьобэкьюаерэ яцІыф гъэшІуагъэу Мамыекъо Ким, филологие шІэныгъэхэмкІэ докторхэу, профессорхэу Шъхъэлэхъо Абу, Тхьаркьохъо Юныс, Мамый Руслан, Адыгэ Республикэм инароднэ сурэтышІэу Къат Теуцожь, Адыгэ Республикэм и Президент иупчІэжъгъоу, биологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу Шэуджэн Асхьад, Теуцожь районим ивете-

ранхэм я Совет итхьаматэу НэмытІэкьо Юр, инароднэ депутатхэм я Совет итхьаматэу Блэгъожь Налбый, биологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу Іэшпынэ Юныс, медицинэ шІэныгъэхэмкІэ докторэу Даутэ Юр, фирмэу «Синдика-Агро» изэхэщакІоу ШыІэпІэ Ибрахым, нэмыкІхэри.

## Къэгущылагъэхэм къаІуагъэр

**ХьакІмамыкьо Азмэт, Теуцожь районым иадминистрация ипашцэ ипшъэрылхэр егъэцэкІэ:** «Мы цыф зэхъэшхонэу тирайон зыцІэкІэ шыт Теуцожь Цыгьо фэгъэхьыгъэм сигуапэу сыхэлажэ, ар насыпгъэкІи зыфэсэлэжъуы. Районым иадминистрациерэ тинароднэ депутатхэм я Советрэ ацІэкІэ сэлэм фабэ къышъосэхы, «Шъукъеблагъэх, тыхэкІэ лъапІэхэр!» шъосэІо, зэхэхъэр гум кынэжъу режъугъэкІокынэу, псауныгъэ пытэ шъуиІэнэу, Теуцожь Цыгьо игугъу бэрэ ашІынэу, непэ тызпылтыр тиныбжыкІэхэм лъагъэкІогъэнэу, иусэ шІагъохэр адыгэ лъэпкъым ибайныгъэхэу бэрэ иІэнхэу сэлалэ».

Ащ ыуж ХьакІмамыкьо Азмэт Теуцожь Цыгьо ышыпхъоу Іэшпынэ Симэ ятэ иІофшІагъэхэм адыгэ лъэпкъым осэшхо зэрафишІырэм, ыныбжь илъэси 155-рэ зэрэхъурэм афэші фэгущіозэ, шІухъафтынхэр фишІыгъэх, къэгъэгъэ Іэрамри ритыгъ. Ащ пыдзагъэу Теуцожь Цыгьо ыцІэкІэ шыт стипендиерэ Гьобэкьюае шыщхэу университетхэм дэгъоу ащеджэхэрэми ХьакІмамыкьо Азмэт аритыжыгъ. Ахэр зыфагъэшъошагъэхэр СтІашгу Суанд — культурэм иуниверситетэу Краснодар дэтым истудентк, Къат Анжел, Шъхъэлэхъо Роз, Тхьаркьохъо Рузан, Тхьаркьохъо Юр — Адыгэ къэралыгъо университетым истудентхы.

**Шъхъэлэхъо Абу, филологие шІэныгъэхэмкІэ доктор, профессор:** «Непэ Теуцожь Цыгьо ыныбжь илъэси 155-рэ зэрэхъугъэр Гьобэкьюае шыхэтэгъэунэфыкымы, тикъэралыгъо исхэм ямызакъоу, ІэкІыб къэралхэми ашыпсэурэ тилъэпкъгъэу пстэуми ар ямэфэкі маф. Тыркуеми, Иорданиеми, Сирием, Египети сашылагъ. Ахэми тилъэпкъгъоу ащыІэхэм Теуцожь Цыгьо ашІэ, иІофшІагъэхэми ащыгуагъэх.

Теуцожь Цыгьо еж-ежырэу къыдэкІоягъэп, зыгорэми ыцІэ къыриІуи къахихыгъэп. А лъэхъэнэ чыжъэм къуаджэ пэпчІыжъ губзыгъэхэр, жэбзэ дахэ

зыІульхэр, нахьыпэм шыІаклэр зыфэдагъэр, орэдыжхэр, хъугъэ-шІэгъэ къэбархэр ІупкІэу къэзыІотэжхэрэр адэсыгъэх. Ахэр зэрагъашІэщыгъэх, къыхагъэщыщыгъэх, зэрагъэнэ-къокъуштыгъэх. Джащ фэдэхэу чІыпІэ койхэм, районхэм ащыІуагъэхэм якІэуххэр Мыекъуапэ шызэфахысыжъхи, Цыгьо иактылкІэ, изэхэшІыкыкІэ, ижабзэкІэ, икьэІуатэхэм



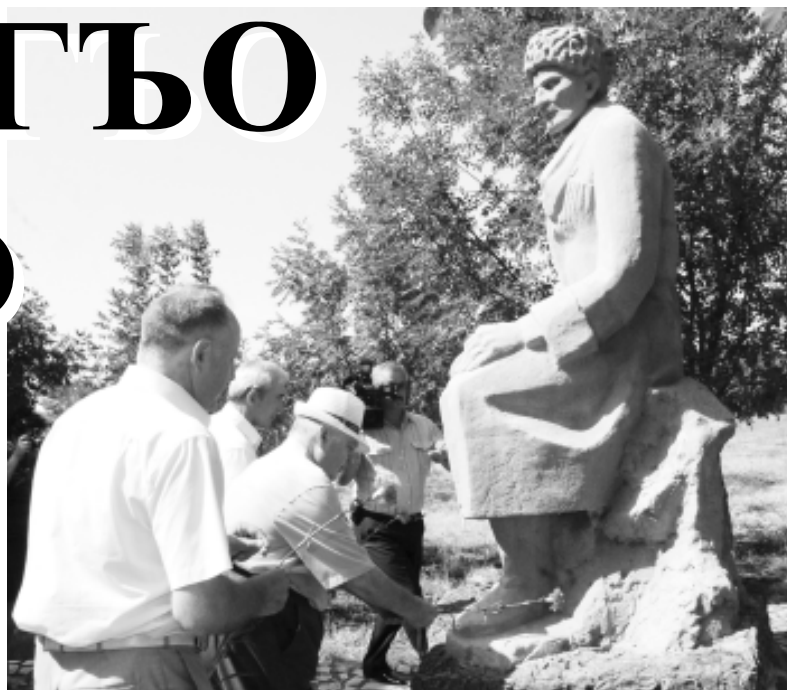
язэгъэфакІэкІэ къахыхыгъэ хъугъагъэ.

Теуцожь Цыгьо художественнэ произведение гъэнэфагъэу осэшхо зыфащыгъэу иІэр макІэп. Сыдым ымыуасэхэ ипоэмэхэу «Пшы-оркъ зор», «Мафэкьо Урысбый»? Ахэр псыхъагъэхэу, гупшысы, гухъуи, гухэкІи ахэлъэу, шыІэныгъэр къызэлъаубытэу тхыгъэх, пщынэлъэ бэлахъхэу шытых. А поэмитІум ехъу Цыгьо ымытхыгъагъэми, Іошхъэ лъагъэу литературэм къыхэхэу шытыштыгъ. Ау ахэм язакъоп ашугым къытфыщинагъэр. Мэхъанэшхо зэптын усэу кыгъэнагъэри макІэп. Арышъ, Теуцожь Цыгьо адыгэ литературэм итеплы, ыкІуачІи, ижабзи, ибайныгы, идэхагыи къыгъэлэжхонхэ ылэкІыгъ.

Арэу шыт нахъ мышІэми, аужырэ лъэхъаным Теуцожь Цыгьо фэгъэхьыгъэхэм зыгорэ къыхъулІэ. Ар зыкІацІогорэ «Пшы-оркъ зау» зыфиІорэм игушыІапэ сатырэ 17 аужыпкъэрэ къыдэгъэкІыжыгъом зэрэхагъэзыгъэр ары. Ар тэрэзэп. НэмыкІ зэхъокыныгъэхэри фащыгъэх.

**Тхьаркьохъо Юныс, филологие шІэныгъэхэмкІэ доктор, профессор:** «Мыщ фэдэ Іоф дэгъухэмкІэ мы чылэм бэрэ шызэлукІэнхэу тесэІо. Теуцожь Цыгьо «Гьобэкьюае ягъыбзэу» ытхыгъэр кІодыклае хъугъэхэм афэгъэхыгъ. Ящэнэрэ поэмэу ытхыгъэри зыфэгъэхыгъэр чылэм лэжъэкІо къызэрыкІоу дэххэм ацІэ къэгъэнэжыгъэныр ары.

Теуцожь Цыгьо иІофшІагъэхэр непэ ревизие пшІыжынынхэм тетэп. Ащ ышІагъэр егъэшІэрэ шІагъэу къэнэнэу шыт.



шыІэгъэ пстэуми Теуцожь Цыгьо итворчествэ осэшхо къыфащыгъ, ар адыгэ лъэпкъым илитературэ ибайныгъэу алытагъ. Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Уджыхъу Марыет ащ «Уай-уай Гьобэкьюае» зэраригъэІуагъэр зэригуапэр, зэлъашІэрэ сурэтышІэу Къат Теуцожь Цыгьо итворчествэ куоу зэгъэшІэным пае джыри илъэсыбэрэ Іоф дэпшІэн фаеу зэрэщытыр, ипхьорэльфхэу Пэнэжыкыуае кыкІыгъэ Хъэнахэкьо Аскэрбыйрэ Гьобэкьюае шыщ Теуцожь Борисэрэ ятэжэ цыф Іушэу, жэбзэ дахэ Іульэу зэрэщытыгъэр, непэ ащ игугъу дахэкІэ зэрашІырэр зэрагуапэр, ащ зэрэрыгушхохэрэр, Сирием кыкІыгъэ Нажэу Мунзир Теуцожь Цыгьо ыныбжь илъэси 155-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ адыгэ зэхъэшхонэу Гьобэкьюае шыІэм ишыхъэгъуси ишызунтІуи игъусэхэу хэлэжъэнэу зэрэхъурэ насыпгъэу зэрилытырэр, егъашІэми зэрэщымыгъушшэжыщтыр, ыгъэзэжъэм къафиІотэжыи зэрикъуштыр къаІуагъ.

ИкІэухым Гьобэкьюе чІыпІэ коим ипашцэу Теуцожь Бислян Теуцожь Цыгьо кьодждэсхэм зэрагъэлапІэрэр, имузей къэбзэ-лъабзэу зэраІыгъыр, зытесыгъэ урамым ыцІэ зэрихьырэр, районым ашугым ыцІэкІэ зэреджэхэрэр, ячылэ кІалэхэу тренерхэу ГъукІэлі Асланбэчрэ Дзыбэ Хьамзэтрэ яшІуагъэкІэ илъэс 35-рэ хъугъэу илъэс къэс ашугым ыцІэкІэ бэнэнымкІэ республикэ зэнэкьокъухэр чылэм зэрэщызэхъащхэрэр, джыри тапэкІэ Теуцожь Цыгьо нахъ агъэлэпІэным фэші алъэкІ къызэрамыгъэнэщтыр, къаклэхъухъэхэрэри ащ зэрэфагъэлэжъэщтыр къыІуагъ, мэфэкі зэхъэхэм къекІолагъэхэм зыпцэ администратием, зэкІэ кьодждэсхэм ацІэкІэ «Тхъашъугъэ-псэу!» къариІуагъ, псауныгъэ пытэрэ шыІэкІэ дахэрэ яІэнхэу къафэлэІуагъ.

Теуцожь Цыгьо ыныбжь илъэси 155-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ зэхъэшхонэу цыф бэдэдэ къызэкІолагъэр культурэм иІофышІэхэм концертэу къатыгъэм къыгъэбаигъ. Ащ хэлэжагъэх орэдыІоу Нэхэе Фатимэ, культурэм иунэхэу Нэшукъуаерэ Гьобэкьюаерэ адэтхэм орэдыІо, къэшъокІо ансамблэу ащызэхъащхэр.

**НЭХЭЕ Рэмзан.**

Сурэтхэр Іэшпынэ Аслан зэхэхэм къыщытырихыгъэх.

УСАКИОУ, ТХАКИОУ, ДРАМАТУРГЭУ КЪУЕКЪО НАЛБЫЙ  
ЗЫЩЫМЫЛЭЖЬЫР ШЫШХЪЭЛУМ И 22-м ИЛЪЭСИЩ МЭХЪУ

## Непи тыгдэгуншысэ

Налбый Лушыгъ. ИакъылкIэ укъыкIымэ, къыгъэшIагъэм нахъыбэ ептыщтыгъ. Зэхихы-рэм нахъыбэ гурылоштыгъ, ылъэгъурэм нахъ чыжъаIоу плъэщтыгъ. Акъылэу Тхъэм къыритыгъэр ыгъэхъаулыгъэп, дахэу ыгъэфедатъ.

Илэ лэжыгъэр (зыфасIорэр итхыгъэ зэфэшъафыб) зыми хъазырэу ошъогум къыфыри-тIупщэхыгъэп е гъогу гъомы-лэр зэрэтэу къыритыгъэп. Оп-сэуфэ Iофышхо ышIагъ, гуп-шысэр ылэжыгъ. Итхыгъэр хэсэгъэкIышъ, иусэ пэпчъ — чылапхъ.

Адэ насыпышIуагъа Нал-бый?

Ащ джэуапэу ептыщтыр

лэныкIоу укызырекIуалIэ-рэм елтыгъ.

Гупсэфыгъо, рэхъатыгъо, насып ыгъотынхэ ылъэкIы-ныгъа усакIоу зитакъыкIыпэ пэпчъкIэ зигупшысэ уашъом фэгъээзгъагъэм?!

Къызыхъугъэу, цIыфыпкъ ыгъоти, акъыл зишIыгъэм къыщегъэжъагъэу, ыгулъачIэ къыхэкIыгъэ бзый лъакъоу — чыгым лъапсэ егъэшIыгъэ-ным, зыкъегъэлэтыгъэным, зегъэушхугъэным ар фэгъээз-гъагъ. Ипшъэрылъ иныгъэ. Налбый ащ фэшъыпкъагъ.

Къуекъом игупшысэ чыг игъом тIэмыгъэ, зиштагъ, шъхъэбырбэ дахэу, къутэмэ пчъагъэу зилэтыгъ. Иусэхэр,

ипрозэ, идрамэхэр, кIэлэцIы-кIухэм апае итхыгъэхэр цIы-фыгур зуызэнкIых, шIошъху-ныгъэ ащ изыльхъэх.

Къуекъо Налбый щэлэфэ адыгэ литератур-рэм шылэжъагъ. Ипоэтическэ тхыль ушъа-гъэхэм (ахэр адыгабзэкIи урысыбзэкIи къыдэкIыгъэх), ипрозэ — повес-тхэу «Къушъхъэ ябг», «Зэкъо-мэз», романэу «Щымылэжхэм ясэнабжъ», кIэлэцIыкIухэм

афитхыгъэхэм икIу фэдизэу тхакIом ыгу инэфи, ыпсэ зы-фабли, ипсалъэ илэшIугъэ-фэ-багъи, ищэрыогъэ-лэшыгъи ащызэхэошIэ.

Ежъ ишъогъу, илэгъу гу мин зафэмэ агу къыгушыкIыкIэу Налбый исатырхэр, игушыIэ пэпчъ гъэпсыгъэ, мэхъанэ зилэх, зыхэлых. Альэлэсых ахэр цIы-фыбэмэ, лъэпкъ зэфэшъаф-хэр ягуапэу Къуекъом иусэ ыкIи гъэшIэ ушъыйхэм акIэ-дэлукIых, агъэгупсэфых. Нал-бый ишъыпкъэ аштэ, фэразэхэу рэгущох, зыщыщ адыгэм лъы-тэныгъэ къыфарегъэшIы.

Ары, усакIор зыщымылэ-жыр илэси 3 мэхъу. Ау Къу-екъо Налбый итворчествэ — игъэшIэ чыгъэу дахэу зызыш-тагъэр — адыгэмкIэ ыкIи цIыфлэпкъымкIэ зэрэщытэу гушъхъэгъомылэ тын лъапIэу шытыщт, къэнэщт.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

КЪУЕКЪО НАЛБЫЙ ИРОМАНЭУ «ЩЫМЫЛЭЖХЭМ  
ЯСЭНАБЖЪ» ЗЫФИИОРЕМ ЦЫЩ ПЫЧЫГЪУКъушъхъэри  
уджэу къыхэкIы

Фэнэс. КъамыIозэ сэ сы-кхъхъугъ, Ау къызаломы,

Къауагъэм сэ сыкхъхъугъ.  
Лашын. Фэнэс, сьд Iо фа-еми, тэ тыщIыф, мары Iэ тIу-рытIуи тиI...

Фэнэс. А хэтэ о Iэ тIурытIу нахъ тимыIэу къыозыIуагъэр? Мы итIоу плъэгъурэр — къытхэлэбыкIых, ежъхэм яIоф ашIэнэу, нэмыкIхэр агъэохъу-нэу къэлэгъуагъэхэр ары. Адэ тIоцIыкIэ Iэ пчъагъэу шыIэр ошIа? Ахэм яIофшIэн нибжыи аухыщтэп, Лашын. О-хъа-хъай!

Зыныбджэгумэ  
язэныкIоу кхъуэр

Лашынэ ышIэрэп зыкIи-закъор, ышIэрэп зыкIимызэ-кIон фаери. КъыгъэшIагъэм цIыфмэ ахэт, джэгъу афешIы, орэд къафелэ, афэусэ, афэуджы, ау бэрэ ыгу къелъадэ а пэгу-ри ежъ имыщыкIагъэу, ищы-кIэгъэ шъыпкъэр ымышIэуи. Ежъ бэшIагъэ зымышхыжы-рэр, шхыпэ нэпцIыр ыIупэ те-дыхъагъэм фэдэу цIыфмэ ах-хъэми.

Адэ сыда къезыфэкIырэр, гупсэф къезымытэу, чылэхэр къызфилухъэхэрэр, орэдэу хъакIэщмэ къащалорэр ыгу зыкIыриубытэрэр, гушIэхэр, цIыф жабзэр ыуджэгъунхэм нэ-сыжъэу, зэпичхэхэмэ, зэпи-чыжъхэу къыпшIошIырэм фэшъаф шъыпкъэ къыри-гъэкIымэ шIоигъоу зыкIэлуп-чъапчъэрэр? ГушIэхэр мэкъэ къодыеба? Макъэр гушIэ хъу шIоигъу, ау нахъ мэкъэ лъэш-хэу рэхъат къезымытхэрэм гушIэм зырагъэубытырэр, цIыф гупшысэм, акъылым залэкIамыгъафэу, гузэхашIэмэ защагъэбыллышъ, гупсэфыр птезгъэурэ мэкъамэхэмкIэ за-гъорэ къычIэужыых. Шъып-къэп нэнэжыишы ыIорэр... ылоштыгъэр. Тыдэ щыл джы ар, «илъэсишъэрэ сыкъэмы-лэзгъоу ушылагъэми, сэ укъэс-лэзгъушът, цIырау цIыкIу», зылоштыгъэр? СыщIыраоп... Ау

сыда ащ къыригъэкIышты-гъэр? Заом Iухъэрэри ыгу ри-хыштыгъэп, къашъорэри ары. «Заорэм ыгу пхъэшащэ, орэд къэзыIорэм ыгу шъэбащэ». Адэ сыдыр ара тэрэзыр? «Псы рэ-хъатым ухаплъэу зегъас... Зи-зэкъо чыгым дэгупшыс... Ошъогу мэзахэм уимыплъ, кIосагъэмэ яныбжыкIэумэ ялушгъэшъэ макъэ уигупшысэ къыушIоркъышъ... Ау лIагъэмэ анапэ псаумэ анахъ дах...»

Сэ гъэшIэным къызгуры-лоштэп лIагъэмрэ псаумрэ зэрэзтэкIыхэрэр, лIагъи шыI, псауи шыI — шыI. Хэты ышIэра, моу джыдэдэм орэд къыздапIорэр бэшIагъэу лIэ-гъэнкIи мэхъу.

Пшы кIалэу къэзыщагъэм фашIыгъэ джэгум Лашынэ аужырэу хэлэжъагъ. Орэд къы-лонэу пчэгум къызырашэм, орэ-ди къыIоу, сэмэркъэухэри къышIыхэу цIыфхэр бэрэ ыгъэ-чъафыгъэх, етIанэ хъатыякIом ибэщи ыштэжыи, мыхъунэу шыIэр апилъхъээ, илъэс блэ-кIыгъэхэм чылэм илIыхъужъэу къаукIыгъэхэр пчэгум къыхан-хэу къыригъэблагъэхэу фе-жъагъ. КъариIолагъэхэр гушIэу заулэ пшыжыкIымэ, мо-уштэу къэпложыкIымэ плъэкIышът: хъагъу-шъугъух, Iофынчъэ ерыуаджэх, шытхъуфэлIэ укIа-кIох, чIыунэ пIурых, шытхъу орэд нэпцIэу афаусыгъэм цIыфхэр пхэнджэу егъэгъуазэх, шъхъэзакъох, бэкъу нэкIых...

АпэрэмкIэ цIыфмэ ашIош-хэныгъ, ау Лашынэ гушIэу дьсэу къыIорэмэ кIочIэ лъэш ахилъхъэщтыгъэ. Къызбырсы-рыгъапэхэр моуштэу къызеIор ары: «Къэзэрэщагъэ яхъяр гъо-гу техъэгъэхэ къодыеу, якIэху сэлъэгъу. ЛIагъэхэр дунаим афытекIыжыкIыхэрэр, текIыжы-гъэхэр къызэбэнэкIыжыкIых... Тезагъэхэрэр, текIыжышъу-хэрэр. Мы дунаир адыгэмэ афэшIопышъ ары, зыщаубгъун алъэкIырэр... Ежъхэм атыра-хырэр тыгъугъ, къатырахырэр

— шIушIагъ... Адыгэхэр, шъуимычIыгумэ шъуикъэнэ-тIэхэхэр ащырачыжыштых! Орэдэу къызэфэшъуIожырэр шъуинижыкIыкIу нэмыкI зэхи-хырэн!»

Лашынэ къыIорэр зэхимы-хыжыкIыкIу фэдагъ, къэтIыгу-рыгугъ, ылушIагъэхэр къэуцIы-ныгъэхэу, ынэхэм зи амылгэ-гъужъэу, къыжыуикIэхэу зип-лыхъэщтыгъэ. Тырашынышъ, агъэлэсэнэу зекIуалIэхэм, «хъа-дэ шъумэ къышъупехы» ыIозэ, къязэожыкIыкIу фежъагъэти, хъульфыгъэ заулэ тебани, зэкIо-цIапахъ. ЗэкIокIыгъэмэ яIазэ-рэм дэжыи ащи, ащ къылгэ-ханагъ.

Иазэр Лашынэ зэрашIыхъэгъэ унэм къызехъэм, нэшIо-гу-шIуаеу зыкыфишIыгъ.

— Лашын!.. Лашынэба сэлэ слъэгъурэр? Ощ фэдэ кIалэр апха, сьд губгъэнэ къысашIагъэр?

— Сшъхъэ итыр икIыгъэу кIалэкIэ укысаджа, Иазэр?

— Итыр икIымэ, илтым хэ-хъоба, Лашын? КIалэкIэ сы-къызфыоджагъэр — къэпша-гъэп, птIупшыжыгъэп.

— Къэсымыщагъэр зэкIэ стIупшыжыгъахэу къызшIо-гъэшI.

— Ащыгъум дэмыкIуагъэу шыIэр зэкIэ шъузабэ пшы-гъэба, Лашын?

— ДэкIуагъэхэри ахэлъытэх, ахэри къэсшагъэхэп ныIа. Сы-дэуштэу къэсшэныя, гум къа-хихырэм шъхъэр езэгъыгъэп, шъхъэм къыгъотрэр гум зэри-гъэкIолагъэп. Сыгурэ сшъхъэ-рэ сфызэмыгъэкIухэу, а тIумэ хэт язгъэкIуна?

— Лашын, о усымаджэп.

— Ащыгъум о упсаоп. Сы-мысымаджэмэ, сьд пае сып-хыгъэу укыздэгущыIэрэ?

— Сэрэп узыпхыгъэр, Ла-шын.

— Сызыпхыгъэмэ сашIо-делэти сапхыгъ, о сыпшIо-мыделэмэ — сыкъэтIэгъэж.

## Иазэмрэ гъуазэмрэ

Чыгыр сыбгъэу къыцэтIэмы,  
Ощххэр къыщегъэж, уцхэр  
КъыцэкIых. Пцэсыр цэбыбы.  
Жыи чэфхэр къезэрэщагъэх.  
Ау - усымаджэ! - еIо врачым,  
Мары сурэт птырахыгъ.  
Мары шIуцIагъэхэр илэх  
Убгъэу исурэты. Зэлэз.  
ШIуцIагъэр, сэлэ, ар чыги,  
Плэгъурэба, куамэхэр гокIых.  
Еплъыба, хъазынэу хэхъо,  
БэшIагъэ лъапсэ зидзыгъэр,  
БэшIагъэу сыгу ар къыцэкIы...

## Тыдэ хъугъэ ти Тыгъуасэ?

Тыдэ хъугъэ ти Тыгъуасэ?  
Пчыхъэ зэхъум ипкIэгъуасэ  
Къушъхъэ лъапэм щыфэхыгъ.  
Мэфэ реным гъогу тетыгъ,  
КIуагъэ, чъагъэ,  
Джыи уцуагъэу,  
Мыжъо лъапсэм щыгъолыгъэу  
Зегъэпсэфы. Гъэбыллыгъэу  
ЫлэмычIэ зы щэпапцIэ  
ЧIэлъ. Неуцы тыгъэр лъапцIэу  
Къэтэдджыштышъ, ти Тыгъуасэр  
Егупшысэ: сипкIэгъуасэ  
Нэф къэмышгъэ мьунабжысэу.  
Щэр къыгъэплъэу хэлэмэ яжъэм,  
Къушъхъэ шыгум нэгъэгъын,  
Тыгъэм сэгъу сыщысын.  
КъызыкIоплэмыкIэ, къушъхъэ гъогу  
РэкIо хабзэшъ, екIузэ огу,  
СищэпапцIэ теуцон,  
Ылэгъу стырэу ар хэон!..  
Хъау, Тыгъуасэр фэхыгъапэн.  
Сэ слэгъугъэ къушъхъэ лъапэм  
Жъау Iужъу шIуцIэр шыухъытыгъэу.  
Гэбжъэ-лIабжъэр ылэтыгъэу  
Мапшэ. Мазэр кIэлэIуныкIэ.  
Къушъхъэ шыгум бэп нэсынкIэ  
Къэнэжыгъэр. Тыгъэм макъэ  
ЕзгъэIуштыр хэт, фэсакъэу?

\*\*\*

Хъау, укъэсиIэжысэрэп,  
Аушътми къеблагъ.  
Мары пылпалэр,  
Мары... уашъхъагъ.  
Къаштэ уинаIо,  
Плащыри къысэт,  
Бэщыр —  
Пчъэкъуахэм, моджэ къо-  
рэт.  
Мыр адэ сьд?  
Угуа? Сьд пай

Угуи пылпалэу моджэ  
уфай?  
Хъау, ищыкIагъэп,  
Зипчъэ Iупхыгъэм  
Нибжыи щыгъын фэдэу  
Ыгу зыщыхыгъэп.  
УсакIу мыщ исыр,  
Гум пай пылпалэ  
ЩашIырэн иунэ.  
Мары - ихъапIэр.



Шуццэ Ибрахимэ къуаджэу Пэнэхэс къышхъугъ, шаплугъ, мыш икIэлэгъу илъэхэр шыкIуагъэх, лы шыхъугъ. Мыгъэ жъоныгъуакIэм и 19-м илъэс 85-м ыныбж иуцуагъ. Мы лыр олъэгъуакIэ, гушылэгъу уфэхъуакIэ, ащ фэдиз ныбж ептынэп: Iэж-лъэж, псынклэу мээкIо, къызэтырипхъанклэу мэгушылэ. Зыгорэ къеузэу тхъаурыхэ илэп, IофшIэным фаблэ, зи ымышIэу чыплэ шысын ытэкIырэп. Мары ыджэ сызэкIом, щэджагъом уахътэр нэсыгъагъ, тыгъэри «къэцакъэщтыгъ», ау ежэ зэхимышIахэу хатэм Iоф шишIэщтыгъ, гъу ч I ы м хэшIыкIыгъэ псэолъэ онтэгъу хъазырым Iоф ригъашIэщтыгъ.

— Ибрахим, фабэ, жьоркэ, мыш фэдэ уахътэм хатэм хэтхэр кыхэкIыжых, жъаупIэм екIужых, о зэхамышIахэу Iоф ошIэ, — ылапэ сзубыты бысымым.

— Шъыпкэ, тыгъэр къеIыхы, ау иягъэ къысэ-кIырэп. ЕтIани IофшIэным сызыфежыкIэ, зыми гу лыс-тэжырэп: «мыр сыухымэ, сыхэкIыжынын», «мы есфыжагъэр хъасапэм нэзгъэсымэ, зызгъэпсэфын» сIозэ, уахътэр макIо.

Щагу зэгъафэ Ибрахимэ зыдэсыр, укыдэмыкIыжы пшIоигъу. Чэупчъэлым узэрэлухэу къэошIэ бысымыр

зэрэпсэуакIор. «Мы чыплэм мыр шытыгъэмэ е шылыгъэмэ» пIонэу шытэп, шагум дэпIагъорэмэ зэкIэми яфэ-шъошэ чыплэ яI. МыIэрысэ чыгышхоу ытэкIэ ашыгъэгъэ унэм гогъэпIагъэу шытыр бысымым фэдэу хъалэл: мыIэрысэ нэгущыаплгышхохэр пизэу пытых, шагум къыдахъэхэрэр



Ибрахимэ ехъакIэх, заули ареты.

— Олъэгъуа, чыиф унэжэ лъачIэм чыгыр кыхэкIагъэм фэд, ышхъапэ унашхъэм зыфещэи, IаплI рищэкIэу едэхашIэ, — еIо Ибрахимэ унэмрэ чыгымрэ яплъызэ. — «Унэр итхыжэ, чыгыри иупкIыжэ» зылонхэр къэхъух, ау яз-язи сытелэнэп, агъэшIэщтыр арэгъашI, ахэм яшIуагъэ къэкIо.

Хатэу ишагу дэлъым нэмыкIэу Пэнэхэс Бжъапэми ичIыгу Iахъ шелэжы Ибра-

химэ. Ар икIалэ къыратыгъэ чыгур ары. Мы хатэм хырыбыдз шешIэ, егугъоу дэлажэ, гъэбжэу къехъы илъэс къэс. Чыгум осэшхо фешы Ибрахимэ, ащ дэмылажыхэрэр еумысых, ахэр кIэгъожынынхэу уахътэ къэкIошIтэу, ау кIэмыхъажышIтхэу еIо. Ежэ тымрэ нымрэ гъогоу зытыра-

бронь иIагъ заом амыщэнэу. Трактористымрэ прицепчикымрэ зэдэлэпыIэхи тракторэу «СТЗ-НАТИ» зыфилорэр аугъо-ижыгъагъ. Тракторым зыфигъасэу, ащ тесым иIэпыIэгъоу тIэклурэ Iоф зешIэм, кIалэм ежэ-ежырэу техникэр ыгъэлорышIэу ыублагъ.

Псэйтукурэ Пэнэхэсрэ якол-

тиIофхэр нахъ къызэпыфэ-жыгъагъэх, — игукъэкIыжы-хэр лъегъэкIуатэх Ибрахимэ. — Ахэтлхъащт пкъыгъохэр ащ кыкIышIтыгъэх, кIымафэрэ МТС-м тфыхэти, тракторхэр къышхъыдгъэкIэжышIтыгъэх. Афыпсыпэ къоджэ псэупIэмкIэ тракторист анахыжыхэм ащы-цэу псаоу къэнэжыгъэр сэры.

## Къинэу ылъэгъугъэр ыIотэжыгъ

щэгъэм зыкIи дэмышхэу къы-рэкIо.

Шуццэмэ яунагъо Iужугъэп, нэгыриплI зэрэхъуштыгъэхэр: тыр, ныр, Ибрахим, ащ ышыхъу. Шумаф — тыр колхозникыгъ, ишхъэгъусэ Шъхъатыуци колхозым шылажэ-щтыгъ. Шумафэ рабочэ батальоным хэтэу къулыкъур дзэм шыхыгъ. Къуаджэм шышхэу Дэчъэ Юсыфрэ Шуццэ Аюбэрэ, ахэм анэмыкIэу адыгэ кIалэхэр бэу Шумафэ игъусагъэх. Заор къемыжызэ дзэм Ибрахимэ ятэ кыыхагъэкIыжыгъагъ, нэмышхэр къуаджэм къэсынхэм ытэкIэ къэкIоужыгъэу яджэ исыгъ.

Заор къызе-жым, Ибрахимэ илъэс 16 ыныбжыгъ. Учетчикэу, бригадирэу лэжыгъэ, Iофэу зыфэгъэзагъэм ишъыпкъэу пылтыгъ.

— Сипшъэрылхэр, нахыжыхэм къызэралощтыгъэмкIэ, мыдэу згъэцакIэ-щтыгъэх, ау къиныбэ слъэгъуштыгъ, — ыгу къэкIыжы Ибрахимэ. — СыкIэлэклагъ. ШъукыдэкIи «Iоф шъушIэ» нахыжыхэм ясонкIэ сыукIытэщтыгъэ. СиIэнатIэ слыхыжы сшIоигъоу колхоз тхъаматэу Батэ Чырымэ дэжэ сыкIуагъ. Лыр къысэдэуи, шъабэу къысиIуагъ: «IофшIэным ехылагъэ горэ къэпIощт сшIошIыгъ, о къаплорэр нэмыкI. КIожыи, IофшIэныхэр нахъ тэрзэу зэрэ-зэхэпщэщтхэм егупшыс, тызэдэмыгушылэгъэ фэдэу лытэ. Зэошхор макIо, IофшIэныхэр, IэнатIэхэр зэфэты-дзыжхэу тыпылтынэу уахътэ шыIэп, плъэгъурэба мафэ къэс чылэм дашэу заом ащэхэрэр?»

Джащ тетэу, нэмышхэр къуаджэм къэсыфэхэ, иIэнатIэ Iутэу Ибрахимэ Iоф ышIагъ. Техникэр гъэбылгыгъэным, былымхэр унагъохэм ахэгощэгъэнхэм ыкIи нэмыкI Iофхэм кIалэр ахэлэжыгъ.

Нэмышхэр къуаджэм зыдафыжыхэм, IофшIэн зэфэшхъафхэр ыгъэцэклагъэх, трактористым игъусэу прицепчикэу тIэклурэ Iоф ышIагъ. Бригадирэу трактор бригадэм иIагъэр Тиркоо Махьмуд арыгъэ, ащ

хозхэм пстэумкIи тракториплI здырылагъ. Зы трактор бригадэу шытыгъ, псэйтукумэ



адэжэ зы тракторыр шыIагъ, тракторишыр Пэнэхэс дэтыгъ. ИшыкIагъэ хъумэ, зэкIэ трактормэ Псэйтукэу Iоф шашIэщтыгъ, джащ фэдэу Пэнэхэс колхозми ашылажэщтыгъэх. Апэрэ трактористхэм ащышыгъ Псэйтукэу шыIэ тракторым рылажэщтыгъэхэ ДзэлI Махьмудэрэ Шъхъэлэхъо Юнысрэ, учетчыкыгъ Бастэ Джанхъот. Къиныгъ а лъэхъаныр, цухэмкIэ, шыхэмкIэ жьощтыгъэх, къалэм къырахыти, тамэкIэ чылапхэр къахыштыгъэ. Заом шыIэ тизеолIхэм лэжыгъэр, шыгъынхэр афатIупшыштыгъ. Трактористэу Пэнэхэс шыIагъэхэр Джарымэ Ибрахим, Нэпсэу Сэлым, Шъхъэлэхъо Къадыр, Жэнэ Юныс. Къадыр игъусэу Ибрахимэ Iоф ышIэщтыгъ, ар заом защэм, кIалэр тракторым тегIысхыгъ. Бзылфыгъэхэри тракторхэм арылэжыхэ фаеу хъугъагъэ. Бзылфыгъэ тракторист чанхэм ащышыгъэх Нэгъуцу ФатIимэт, Ацумыж Мелэч, ШъэошIу Хьымсадэ, Нэпсэу Хъаджфатымэ, Ацумыж Щамсэт. Непи нычэпи чэзыу-чэзыоу цIыфхэм Iоф ашIэщтыгъ, чэщырэ зы нэгъырэ тракторым ыпэ итэу остыгъэ нэшгу цыкIуымкIэ трактористым гъогур къыфигъэнэфыштыгъ. Техникэр бэрэ зэщыкыштыгъ, ау елбэтэу ашыжыштыгъ, къутагъэу шыт хъуштыгъэп.

— МТС-р зызэхашэжыым,

1949-рэ илъэсым Ибрахимэ брониры Iахыжыи, къулыкъум рашэжыгъагъ. Динским нагъэсыгъэу комиссиетом къызэкIыгъэкIоужыгъагъ. Нэужым шоферхэр зыщагъэхъазырхэрэ еджапIэу Краснодар дэтым чIэхъагъ ыкIи мэзыхкIэ къыухыгъ. Поселкэу Кубаньстроим зы илъэсрэ шоферэу Iоф шишIагъ. Шоферхэр нахъ макIэ зашIыхэм, къыIуагъэкIыгъэмэ Ибрахимэ къахэфагъ.

Бэрэ егупшысэу Ибрахимэ Iофынчъэу шысыгъэп, Дагыстан икIалэу Махачкала дэт «Дагнефтестрой» зыфилорэм Iоф шишIэнэу макIо. Нэужым къухъэхэр зыщагъэцэклажырэ заводым илъэсищ фэдизрэ щэлажэ.

1943-рэ илъэсым ыгузэгухэм адэжэ Краснодар краим шыщ поселкэу Черноморскэм къэкIоужы, шоферэу мэлажэ. Яджэ къыгъэзэжынын фаеу мэху: ышыхъу унагъо ехъэ, ны-тыхэм язакъу. Чыплэ хызмэтшIаплэм рабочэу кызырэкIоу, комбайнерэу щэлажэ. Афыпсыпэ дэт мастерским мотористэу Iоф шишIэу еублэ. Ибрахимэ илъэс 14-кIэ узэ-кIэлэбжымэ пенсиетом кIуагъэ.

Ибрахимэ ишхъэгъусэ МыIуминатрэ къагъэшIагъэм зэгурьIохэу, зэдэлужхэу, зым Iэпызырэр адрэм къыштэжыу кыырэкIох. Зэшхъэгъусэмэ сабыиIл зэдэпIугъ: кIэлитфырэ пшъэшшIэтурэ. Анахыжыгъэу Адам Мыекъуапэ щыпсэуштыгъ, игъонэмысэу идунай ыхъожыгъ. Ачрам иунагъокIэ Краснодар дэс, шофер, гаражым иIэшхъэтет. Аскэрбий-рэ Нурбийрэ Краснодар щэлажэ. Налбий Яблоновскэм Iоф шешIэ, ны-тымэ ахэс. Нурхъан — Афыпсыпэ, Фатимэ ТэхъутэмыкIуае адэсых, унагъохэр ялэх.

Ибрахимэ гъогушхо кыкIугъ, шыIэныгъэм къиныбэмэ щяутэкIыгъ, ау цIыф пыт, ыгу кIодэу, ылэхэр махъ хъухэу уахътэ къэкIугъэп.

— ШыIэныгъэм сыфэраз, — еIо Ибрахимэ, — къиныбэ слъэгъугъэми, сIотэжынынэу уахътэ къысэкIугъ. IофшIэныхэр сикIас, Iоф сшIэ хъумэ, сыгукIэ сырэхъат.

**ХЪУШТ Шэбан.**

Сурэтхэр Шуццэ Ибрахимэ ишхъэгъусэ МыIуминатрэ яныбжыкIэгъум атырахыгъэх.

### Щэпсэух адыгэхэр дунаим

## Адыгэхэм ижыкIэ ятеплэ-шъошагъэр



Сурэтыр Едыдж Батырай итхылэу «Адыги» зыфилорэм къыдэхыгъ.  
Marigny, Tatbout. 1823-рэ илъэс. Черкесхэр.

Т. де Мариньи: «Бзылфыгъэхэм ащышхэу зэкIужыу зэхэлхэр мыгохъэхэу ыкIи апкъыхэр дахэу имыштыгъэхэу пфэлощтэп. Ахэм ящыгъынхэр, анахэу унагъо ихъэгъэ бзылфыгъэхэм яехэр, дэхэ дэдэх. Черкес бзылфыгъэхэр акылынчэхэуи шытхэп: ягулыгъэ чан, зэхэшIэ куу яI, шытхэр якIас. Яшхъэгъусэхэм лыгъэрэ блэнагъэрэ зэрахэлъым рэгущох, заохэм ащызэрахъэрэ лыхъужыныгъэр агъэлъапIэ».





**АСХЪАД** и Нандахэ икIэсэ дэд. Къуаджэм къыкIэу ипапэ янэ ядэжъ къалэм къызыкIокIэ, дунаир фикъужьырэп.

ШьошIа шьо Нандахэ зэрэхъупхьэр?! Ащ зы хьалыжъо пльыжъыбзэхэр адыгэ къуаер тхъум фэдэу IукоцIым иткIухъу адэлъэу, кIырыщэхэр къышIэкIыжъыгъэу егъажэщ, пшхы зэпытыгъэки уязэщырэп, джарэу IэшIух. Тхъурбай нэлүшхьаплъ цIыкIу зэфэдиэз къабзэхэр арымэ, анахь конфет дэгъухэм анахь шьоупсых. Асхъад инанэ Iалъмэкъышхо ыIыгъэу къэкIо: дэIабэмэ къыдихзэ, дэIабэмэ къыдихзэ, ащ ли, щи, IэшIуи, шIолуи къафихьырэ заулэр къэпчъыгъуае.

ГушIом зэрихьэрэ къом ыкъо цIыкIоу Асхъад икIэчъыхъэкIэгъушIуакIэ зыплъэгъукIэ, ухэтми пхьыгъэр зэрэмыхъаулыер зэхыуегъашIэ. Къэхъумэ, ар кIэлэ дэгъу хъушт!

— Си Нандахэ бэу, бэу зэкIэ къытфихьыгъэба, мам? — ыIозэ, ауIушыгъэм фэдэу, янэ ечъалIэзэ пчъагъэр рело.

Нысэри хъупхъэ, «Къытфехъ къодыя, зэкIэ яIэр къытфегъэкощы. А мам, къаигъа мыщ фэдиэу, тэри тыунагъоба, жьыкIэ тыпсэурэп ныIа?!» — ыIозэ, Iэчъэ-лъа-чъэзэ а зэкIэ моклэ-мыклэ IэпкIэ-лъапкIэу арегъэкIу. Игунахъэ умыштэн, мыхъамелэ шIыгъэ имыIуи къыхэкIырэп, нэрэ-Iэрэм Iанэр къышIынышъ уигъэшхэшт, къэбзэ-лъабз. АщкIэ Нандахэ мы агурэ нысэм фэрэзэ дэд.

Ау Асхъад янэжъ ихъалыжъохэр, ишхыу мылкыутэу пфызпырымыгъазэрэп икIэсэ дэдэх. Шьэожъыер ежалъэу зэрэшхэрэ зы-лъэгъурэ ятэ мэхъы: «Асхъад, кIэлэ пытэжъ бэнакIо ухъуштба?» — тIэклун кIэнакIэу еупчIы. Ау сабыеу илгъэситум къехъугъэ къоध्येм Тхъэм нахь ымышIэу «Ары», ары!» — ело, «тампI, тампI» Iоу дэпклае.

# Шьэожъыем игъындзэо макъ

КIэлэцIыкIу рассказ

Яни, яти, Нандахи зэтеутэу егъэщыхь.

Непэ Асхъад зэрэфэе закI, кIэлэ-цIыкIу IыгъышIэми ащэштэн, Нандахэ зыщыIэшт мэфэ зытIушым къыдыранэшт римыгъэзэщынэу.

Сайдэрэ Аслъанрэ, нысэмрэ къомрэ, IофшIэгъу мафэр къяжэ.

Асхъад исабынгъэ емылгытыгъэу, IупкIэ дэдэу мэгущыIэ, зы бзэ зэшIуани, нэмыкIи иIэп, мэшэлахь, ины хъугъахэм фэд.

Шьэожъыемрэ инанэрэ язакъо къызэрэхъоу Асхъад упчIэныр къыритIупшыгъ.

— Нандах, татэ сыдэу къыздэ-мыщагъа, силъэгъу шIоигъоба?

— Уилъэгъу шIоигъогъэ дэд, сикIэлэхъужь, ау къакъырыр иза-къоу ешIышъ, зиухыкIэ етIанэ къэ-клошт.

— Сэ татэ дэжъ сыкIонышъ, сы-делэшт! — ело сабыим.

— А сикIэлэхъужь, Тхъэм псын-кIэу инышхо уешI, къытегъэлъэгъужэ а мафэхэри, — ело нанэм.

— Нандах, о Iоф пшIэрэба адэ, ахъщэ къэпхьырэба?

Фэмыхъужьэу янэжъ къыщегъэутэ.

— Iоф сымышIэ хъуна, Асхъад, нэф зышъырэмрэ чэщ зыщы-хъурэмрэ азыфагу уцуи тIыси си-Iэп: чэми, мэли, чэти, тхъачэти сапэлут, щэр зыгъапштэри, къуаер изыхырэри, пщэрыхьэрэри сэ-ры — чэтщыпси, пIасти, хьалы-

жъо IэшIухэри, зэтепшIыкI пIо-кIэбзэ зэтепшIыгыри сэшIых; Iа-нэр ренэу зэлут, хъазыр зэпыт, тати, дяде Пшымафи, тете Ныси, Фати-ми, Ислъами, Муратики ястоловэ сэ сырипаш!

— Нандах, сыдэу Iофыбэ пшIэ-ра? — егъэшIагъо, ыпшъэ зыкы-решIэ, сабай гухъэ-шIухъэм къы-зэпэбэухъэ.

— Нандах, тыгъэджэгуба! — къелъэу.

ПщэрыхъапIэм ит Iэнэлум зэпэ-чIынатIэу Iусхъу машинэ цIыкIу-хэр зэфагъачэх. Нэфмышъэу къэ-тэджыгъэ Нандахэ кIым-сымэу унэм итымрэ зэмысэгъэ щысы-нымрэ агъэшъхъаукъуагъ. Асхъад цIыкIу-цIыкIоу ышъхъэ егъэджэгъу. Янэжъ дэжъкIэ пльэмэ, ыIэ ышъхъэ кIэгъэкъуагъэу, пырхъ мэкIэ дэдэр кIэклэлукIэу мэхъые. Пшъыгъэ.

Шьэожъыер нэмыз-лумыз, «тып, тып» макъэр къыздилукIырэр ышIэ-рэпышъ зеплъыхъэ, хъау цынэкIэ арэп, ащкIэ, шыкур, зэрэбгъэщы-нэн щыIэп, джарэу лIы закI. Ауми, ыгу рэхъатырэп, сыда шъыу ар къэзылорэр?! Пльэмэ, Iанэм къы-кIэрыт псыкъычыпIэм «тып-сы-пэу», сыхъат тео макъэу, зэщымрэ чъыемрэ къыптыригъау, псыр къыпэткIу.

Асхъад бэрэ егупшысагъэп: пхъэнтIэклур рилгъэшIули, зигъэ-хъупхъэу, тIэклу ыгъэчэрэгъугъ ри-гъэубытыжмэ шIоигъоу, ау псыр

нахь къыримыгъэтIупшыгъэмэ, ригъэубытыгъэп. Джащ дэжъым сабыим ыгу цIыкIу IэшIу-IэшIоу зы шIагъо къыридзагъ.

IанэмкIэ къыдэкIуайи, такъи-къыпэм цызэм фэдэу зипхъуати, шыкъу тхъакIыпIэм итIысхъагъ. ЕшIэ пшIошIа мо сабай емышIэ-шIумышIэм, бжыхъэ мафэм псы чъылэкIэ зыптхъакIыным, е а псыр пшъхъэшыгу къиобгъэщхъным тхъа-гъо зэрэхэмылгыр?!  
Ауми, зэкIэ ззыгъашIэ зышIои-гъо кIэлэхъур къызэкIэкIожъы-гъэп. «Тып-сыпыр» ынэгъу цIыкIуи, ыбгъашъуи, ыIэпкъ-лъэпкъми, ошх чъылэ папцIэу, къатеутхэ. Ежъыр хъажъушъыр пIонэу, умышIэмэ лIы-гъэкIэ рафылIи чIагъэтIысхъагъэм фэдэу, псым хэс. Бэ шIагъа, макIэ шIагъа, шьэожъыем ыцэхэр къызэ-теуагъэх, фэмыхъужьэу, къэпшъы-гъэу, къэдынгъэу, «ы-ы-ы, си Нан-дах» — ыIоу, кIэзэзэу гъындзао-щтыгъ.

Янэжъ гурым, тхытх макъэр пкIыхъапIэми, нэфапIэми зыфи-хъын ымышIэу къызэлъатэм, мо шьэожъые шьонтIэу дэхэ сурэ-тыр фызыжъыгъэу раковинэ укъ-убгъум зэрысыр, псыр зэрэтещхэ-рэр ылъэгъугъ.

— А си Асхъад, сэ сыIубгъэ-чъыикIи мыщ уитIысхъагъа, ащ фэдэ цIыф ешIа, синанэгущ! — ыIозэ Iаби, сабыир Iэ лъэныкъо-кIэ къырилгъэшъужьы, ваннэм ыхьы, псы фэбэ цIыкIу, етIанэ нахь сты-рылэкIэ ыгъэпскIи, щай стырым май шьоу хилъхыи ригъэшъуагъ. Тхъэм къыухъумагъ, сымэджэжъы-гъэп...

Асхъад джы кIэлэшхо хъугъэми, исабынгъо щыщ къэбарэу къаIо-тэжъхэрэм ядэлуныр икIас.

Хъа-хъа-хъэу, щиз хахъоу бэрэ агъэщхъыжъы. Сабынгъом иIэшIу-гъэ зыIупшъэжъэу зэхэпшIэжъыныр тхъагъоба!

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

**АВТОБУС** уцупIэр улIа-сы-ла зыIоу къуаджэм дэххэм язэлукIапл. Хэсэ шIыпIэ афэхъугъ пIоми ухэукъоштэн. Зэрэхабзэу, купэу къэзэрэуэгъоирэр зыгорэм тегущыIэн фаеу мэхъу. Джащы-гъум зынэмысхэрэ щыIэп: дунэе, хэгъэгу, чылэ Iофхэр... Зэхэдз ымы-шIэу, зэкIэ убун-ушъыным кIэзы-гъэкIырэ къазыхэкIыкIэ, тIэклу зи-Iэжэнэу кIэзылохэрэр къыкIоу. «Сталиным илгъэханьгъэмэ, шъу-къыздимыкIыжъын шъуарагъэщэ-ни...», — зыгорэм къедзы. «Фит сашыгъ оIокIэ, ужэ птIупшынэу къыкIырэп», — адрэм къыдыре-гъаштэ. «Зытет тIорэр...», — нэ-мыкIым къафидэрэп. Джауштэу гушъыIэ зэхакIэ къырагъажэщ, къэбар горэм нэсынхэ фаеу мэхъу. Непэ яIоф къыкIынымкIэ IэубытыпIэ афэхъугъэр Мыекъуа-пэ щыпсэу, загъорэ къахъахъэу, къахэдалоу, ежъыри зыгорэхэр къафиуатэу якъоджэ кIэлэ журна-листэу къахэфагъэр ары. Къау-ожьы, зэхэхэм ащыщ къыIуагъ: «Арэп, Хьамзэт, «лIы бэлахьхэр зэкIэ адыгэх» зылорэ шIэныгъэлэ-жъэу Мыекъуапэ къыдэтэджагъэм урихъылIэу хъурэба?» «ШIэны-гъэлэжъ дэд сломэ, усэгъапцIэ, ау ахэм зи къащимыгъакIэу ежъ зе-лгытэжъы. Къэгъэшъыпкъэжъын Iоф хэмпылэу докторыцIэ къыфа-гъэшъошэн фаеу къышIошIы...», — журналистым джэуап къытыгъ. «Тхъэм пай, Тхъэм пай, — макъэ-хэр къыдзэрэгъэоягъэх, — зэхэпхы-гъэм тыхэгъэдалу...»

— «Къалорэр сэлотэжъыкIэ сы-

## ПЭНЭШЪУ Хъазрэт Лы бэлахьхэр зэкIэ адыгэх...

бзэгухъэп» зэралорэр IэубытыпIэ сшIын, — журналистым къыригъэ-жъагъ.

— Кутузовым къыриIуалIэрэм-кIэ къегъажъ, — купым щыщ къэ-лъэлэуагъ.

Журналистым къэбарыр лгъыгъэ-кIотатгъ.

— МафэкIэ адыгэхэм Иуан Хафэ махъулъэ къытфэхъуи, урыс па-чъыхъэм къулыкъу фашIэнэу хъугъэ. Фэхъу-лъэкIэ зилэхэм Урысы-ем зыфагъэзагъ. Зэхэхыгъэр къы-кIэсэлотыкIыжъы хэзгъахъорэ щы-мыIэу, — журналистым зэпыугъо ышIыгъ. — Ахэм ХъутIыжъ бэлахь горэ ащыщыгъэу къело. Къау-ожьы, ХъутIыжъыр Кутузов хъугъэ. ЕтIанэ а лIакъом зэлъашIэрэ дзэ-пащэр къыхэкIыгъэу къелуатэ. «Адыгэ хэкIэу шымытыгъэем», еIошъ, мыщ фэдэ IэубытыпIэхэр къегъотых. «Лъыхъорэм къегъоты» алуагъэба! «Москва ытыным фэ-гъэхыгъэ хасэр зыщишIыгъэм ар къыуегъашIэ, — ело. — Арэп, шъу-адыгэба, зиунагъо бэгъожъыных, Фили пIомэ къыкIырэр шъумы-шIэу?» Лы Iушэу, чыжъэкIэ пльэу, бэ шIэн-макIэ шIэн, адыгэ хэкIэу зэрэщытыгъэр джащкIэ къызэра-шIэжъыштыр къыдиугупшысыгъ.

«Наполеони ымыгъэпцIагъэкIэ къа-нэрэп ныIа!» «Адыгэ шыухэр къыз-делэгъэхэмэ, сэри сытекIони», — французым ыложыгъагъ.

ЖъыкIэщэгъу ифэгъэ къоध्येу, купым щыщ горэм къыIуагъ:

— Олахъэ, ащ къылорэм уезы-гъэгупшысэхэр хэтым!

НэмыкI горэ къэгъуагъ:

— Джы Ушаковым, хыдзпа-щэм ехъыллагъэу къылорэм щы-гъуазэ тыфэшI.

Журналистым къэлотэныр лгъы-гъэкIотатгъ:

— Ушаковым нахъыпэм Ушъы-икъо ылъэкъоцIагъэу, ар къэзыу-шыхъатырэ тхыгъэхэри щыIэхэу къело. Зы гъогукIэ уздэклон пльэ-кIыштыгъэ хэгъэгоу АтлантIдэм щыпсэуштыгъэ антхэм къакIэны-жыгъэхэм Ушаковыр атекIыгъэу къелуатэ. Лъэп ащ илгъынтфэхэм арычэщтыгъэр, хыпсы нахь. «Джа-ры нартым хэкIыгъэм хэти къыз-кIытемыкIуагъэр», — зэфэхъысыжъ къешIы сызыхэдэлэуагъэм.

— ЗышIэрэр къэзылорэр арэп шIэныгъэлэжъыр, къылорэр пшIошъ зыгъэхурэр ары нахь, — купым щыщ къахэгущыIагъ. — Сэры-гъэмэ, а адыгэлIым академикъуи седжэныгыи.

Тутынешъогъу горэ запэкIэкл нэужым сиджабгъукIэ щысым къы-луагъ:

— Тхъэм уцогъуишъыр икIасэу аIо. Джыри зы къэбар тыхэгъэ-далу.

НэмыкIым Iофым гъэнэфагъэ къыхилъхъагъ:

— Суворовым къыриIуалIэрэм тыфэягъ...

Журналистми зэригъэжагъэхэп.

— Ари, Суворови, адыгэ лъэпкъ хэкIэу къелуатэ. Адыгэхэр егъа-шIэм заом хэтыгъэхэти, Александр Васильевичыр къызыхэкIыгъэ ла-къом СыурэкъокIэ яджэщтыгъэхэу къелуатэ. Кавказым къызежъэм, «Сюорэуа? Сюомыоу укъешIуа?» — ыIозэ текIоныгъэ гбогур зпичыгъэ. А адыгэ хэкIыми къытекIон ыпэ къыкIыгъэп...

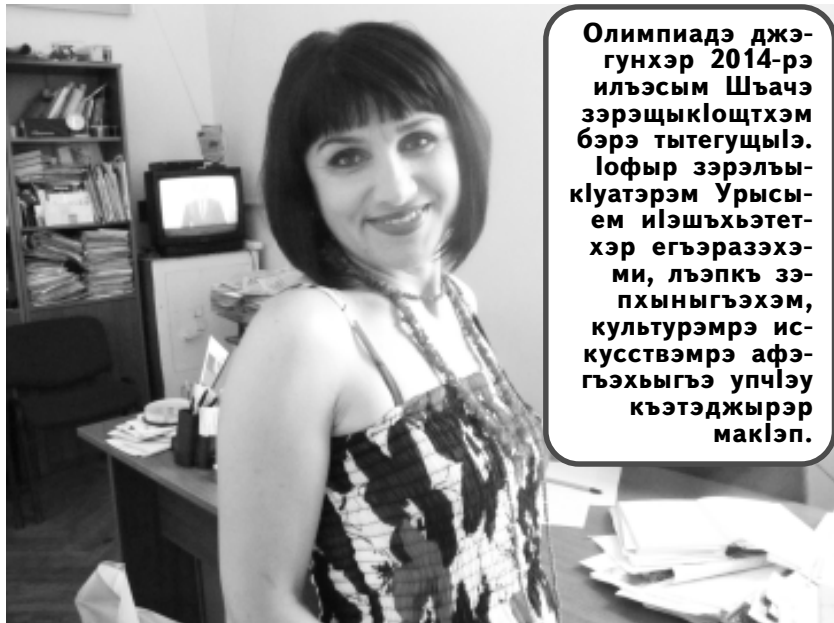
Журналистыр хэцэтыкIыгъ къэ-барIотэныр къызэриухыгъэр шIопэ-сашэм фэдэу.

Журналистым дырегъаштэ фэдэу нэмыкI гори къыхэщэтыкIыгъ:

— «Да, были люди в наше вре-мя, не то, что нынешнее племя!» — ышIэз Лермонтовым ылогъагъ.

— Сыд пшIэшт адэ кIодыгъэ лъэпкъым тыкыхиубытагъэмэ? — сиджабгъукIэ щысым къыхигъэ-хъуагъ. — Тилыхэм, тикIалэхэм былымыр ары нэрыгъы афэхъу-гъэр. КъатитIу-къатищэу зэтэтэу КотеджэхъаблэкIэ заджэхэу Мые-къуапэ къыдэтэджагъэр щызыгъэ-шIырэм зэкIэ къыдэхъугъэу ылы-тэу, лъытэныгъэрэ шъхъэклафэрэ зэрамыпэсырэ шъхъэзэкъорыпсэу-хэу ягъашIэ рахы...

# Тигуапэу тыхэлэжьэшт



**Олимпиадэ джэгунхэр 2014-рэ илээсым Шьачэ зэрэщыклоштхэм бэрэ тытегушылэ. Юфыр зэрэлы-клатэрэм Урысыем илэшхьэтетхэр егъэразэхэми, лэпкь зэпхыныгъэхэм, культурэмрэ искуствэмрэ афэгъэхыгъэ упчизу кьэтэджырэр маклэп.**

Республикэ общественнэ движение «Адыгэ Хасэм» изэхэсыгъохэм шьхьэихыгъэу кьащало Адыгеир Олимпиадэ джэгунхэм чанэу зэрэхэлэжьэштыр. Тилэпкь итарихь чыгу Олимпиадэ джэгунхэр зэрэщыклоштхэр кьыдалыгъэзэ, дунэе опытуу шылар зэрагъэфедэшттым пылтых. Гушылэм пае, Ванкувер Олимпиадэр зэрэщыклатуагъэр, ащ икызылухынрэ изэфэшыхьынрэ яхьылэгъэ кьэгъэлэжьгонхэр егъэджен тхылы пшынхэ плэкьыштых.

Пэсэрэ лъэхъаным Канадэ исыгъэ лэпкьмэ ятарихь, яшэн-хабзэхэр театриализованнэу кьашыгъэх. Узыщыпсэрэ чыгум урыгушо, дунаим шуклэ ушашлэ

пшлоигъомэ, Олимпиадэ джэгунхэм ямэхъанэ нахьышлоу бгъэфедэн фае.

## Хэта зылуагъэр тинахьыжъхэр фэмыеху?

**ИнтернетымкӀэ кьэбарэу агъэлурэмэ тэри тагъэгумкӀы: адыгэхэр Олимпиадэ джэгунхэу Шьачэ щыклоштхэм апэуцутхэу кьало. Ар шлу зыгу кьытфимылхэм, политикэ зэхэшыкӀ икьу зимылэхэм ялофшлагъэу тэлъытэ.**

Олимпиадэр зыщыклошт Краснэ Полянэм, псэолъэшлхэм Юфшлэ-ныр зыщылабгъэклотэрэ чыплэхэм, Псышлэпэ районым тиадыгэ нахьыжъхэр зэгъусэху ащылабгъэх. Зеклоу зэхашагъэм Нэжыгугу, Хьаджыкьо, Кьэлэжъ, Шьхьафит, Тхьагъапшгъэ, нэмыкӀ кьуаджэмэ кьарыкыгъэхэр хэлэжыагъэх. Илээс 85-рэ зыныбжъ тилэпкьэгъухэр ахэм ахэтыгъэх. Арышъ, тарихь кьэбар гъэшлэгонхэр кьэзылотэн зылъэкьыштхэм ащыклабгъэхэп.

Хы ШунцӀэ Юшъом Юс тилэпкьэгъумэ я Адыгэ Хасэ итхьаматэу КӀакӀыху Мэдждьдэ зэрэхигъэунэфыкыгъэу, тинахьыжъхэм якуп хэтхэм Олимпиадэ джэгунхэр зыщыклошт чыплэхэр кьызаплыхьэхэм, гуахьа хагъотагъ. Шьачэ имэрэу Анатолий Пахомовым фатхыгъэм кьышело зеклор зэхашэнымкӀэ Юпылэгъу кьазэрэфэхьугъэм пае лъэшэу зэрэфэрэзэхэр.

Олимпиадэр Шьачэ зэрэщыклошттым тинахьыжъхэм дырагъаштэ, ежъхэри Юфым чанэу хэлэжъхэ ашлоигъу. США-м, Тыркуем, Иорданием, Израиль, нэмыкӀ хэгъэгумэ кьарыкыгъэ тилэпкьэгъухэр Шьачэ шылабгъэх, Олимпиадэм зызэрэфагъэхьазырырэр ягуапэу зэрагъэлэжьгъу.

Республикэ Адыгэ Хасэм итхьаматэу Хьэпэе Арамбий яклэщаклоу АР-р Олимпиадэм икультурнэ программэ зэрэхэлэжьэшттым зыфагъэхьазыры. Ащ тилэшхьэтетхэм, культурэмрэ спортымрэ хэшлыкӀ афизилэхэм ялахьышлу халхьхэ. Зыгорэм етхьаусыхыллэ-

хэу, егыйхэу Адыгэ Хасэм хэтхэр шысынхэу фаехэп, зэхэщэн Юфхэм апылтых.

## Кьыхахыгъэмэ С. Кушъэкьор ащыщ

**Олимпиадэ джэгунхэм язэхэщэкӀо куп ордэ кьэзылохэрэр зэригъэнэкьокьугъэх. АР-м изаслуженнэ артисткэу Кушъэкьо Симэ ордэдылу 5-у кьыхахыгъэмэ ащыщ хьугъэ.**

Олимпиадэм фэгъэхыгъэ ордэи 150-рэ Шьачэ щыклогъэ зэнэкьокьум кьырахьыллагъ. Апэрэ кьеклокыгъом ыуж кьэнагъэр ордэ 45-рэ. Ящэнэрэ кьеклокыгъом ыуж ордэи 5 кьыхахыгъ. Краснодар щыпсэрэ Алексей Некрасовыр милицием икьулыкьушл. Ащ Олимпиадэм ехьылэгъэ ордэу ыусыгъэр Кушъэкьо Симэ кьылуагъ.

— Ордэдыр сэри сшлодах, — еЮ Кушъэкьо Симэ. — Кавказ шьолъырым, зэкьошныгъэм афэгъэхыгъэ ордэхэр кьэслонхэу сыфай. Олимпиадэм икультурнэ программэ ахэр хагъэхьаштхэу тагъэгугъэ.

Олимпиадэм фэгъэхыгъэхэу Адыгеим икомполитормэ аусыгъэ ордэхэри кьалонхэу тэгугъэ. Дэгъум гъунэ илэпышъ, Адыгэ Республикэр нахьышлоу дунаим шьызыгъэшлэштмэ гъусэныгъэ адэтшышт.

Сурэтым итыр: Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Кушъэкьо Симэ.

## ФУТБОЛ. УРЫСИЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

# Бысымхэм янасып кьыхьыгъ

**«Ангушт» Назрань — «Зэкьошныгъ» Мыекъуапэ — 1:0. Шышхьэлум и 19-м Назрань щызэдешлагъэх, еплъыгъэр 1200-рэ. Зезыщагъэхэр: В. Анисимов, оценкэу фагъэуцугъэр — 4, М. Фролкин — 5, тлурі Краснодар, В. Бочков — 5, Шьачэ. Кьэлапчъэм Іэгуаор дэзыдзагъэр: Лучин — 79.**

«Зэкьошныгъэм» теклоныгъэр кьыдихын ымылгъэклэнэу щытыгъэп. Тикомандэ итренер шьхьалэу Зеклогуу Муратэ кьызэрэтилуагъэу, ешлэгъу уахьтэр оклофэ тифутболистхэр бэрэ апкӀэ илгыштыгъэх. Якъэлапчъэ кьызэраухьумэштыр ары бысымхэр нахь зыгъэгумэклыштыгъэхэр. Сергей Мальцевым кьэлапчъэм Іэгуаор дидзэнэу амалышлу илагъ, ау кьэлэпчъэлурым шлокӀын ылъэкьыгъэп. Игорь Жегулиным Іэгуаор дахэу ыпэкӀэ ыти, Вадим Балабановыр бысымхэм якъэлапчъэ блабгъэу ригъэкӀугъ, ау дахэу зэрешлабгъэм фэдэу дахэуи кьэлапчъэм

Іэгуаор дидзэныр фэгъэхьугъэп. Тикъэлэпчъэлутэу Николай Москаленкэр цыхьэшлэгъоу ешлагъ, ащ ишлуагъэкӀэ, бысымхэм тикъэлапчъэ заулэрэ Іэгуаор кьыдадзэн алъэкьыгъэп.

«Ангушт» ифутболистхэр нахь дысэу ешлэшттыгъэх, «Зэкьошныгъэм» пагъэуцут кӀуачӀэр амыгъотэу шапхьэхэр аукоштыгъэх. Бысымхэм яфутболистхэу А. Бэлькьарым, Р. Зязиковым, З. Осмаевым, В. Келиговым, А. Барахоевым, ар нахьыпэкӀэ «Зэкьошныгъэм» шешлэшттыгъ, судьям афигъэпытагъ. «Зэкьошныгъэм» ифутболистхэу Т. Зеленскэмрэ В. Ба-



лабановымри судьям а дэдэр аришлагъ.

Ешлэгъур зыщаухыным ошлэ-дэмышлэу Назрань ифутболистхэр тикъэлапчъэ кьекӀугъэх, зэгурь-Іоныгъэ кьызыхагъафи, Іэгуаор хьагъэм кьырадзагъ. ХьакӀэхэр гулабгъэх, яштыпкьэу ешлагъэх, ау пчъагъэр зэблахьуныр кьадэхьугъэп.

Купым хэтхэр зэрешлагъэхэр: «Дагдизель» — «Астрахань»

— 0:1, еплъыгъэр 300, «Батыйск» — «МИТОС» — 0:3, ешлагъэхэп, «Энергия» — «Черноморец» — 0:1, еплъыгъэр 1500-рэ, «Динамо» — «Кавказтрансгаз» — 3:1, еплъыгъэр 1000, «Таганрог» — «Торпедо» — 0:1, еплъыгъэр 800, СКА — «Краснодар-2000» — 1:1, еплъыгъэр 1000, «Беслан» — «Мэшыкьу» — 0:0, еплъыгъэр 1200-рэ.

## Чыплэхэр зэтэгъапшэх

Шышхьэлум и 20-м ехьулэу командэхэр зыдэщыт чыплэхэмрэ очко пчъагъэу ялэмрэ.

1. «Черноморец» — 52
2. «Торпедо» — 46
3. «Астрахань» — 38
4. «Мэшыкьу» — 36
5. «Кавказтрансгаз» — 30
6. «Энергия» — 29
7. «Зэкьошныгъ» — 28
8. «Краснодар-2000» — 27
9. «Беслан» — 27

10. «МИТОС» — 26
11. «Дагдизель» — 22
12. «Ангушт» — 20
13. «Динамо» — 20
14. СКА — 19
15. «Таганрог» — 16
16. «Батыйск» — 15
17. «Автодор» — 13.

Шышхьэлум и 25-м «Зэкьошныгъэр» «Дагдизель» тикъалэ шылулэшт.

*Нэклубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.*

## Тигъэгущлонэу фэтэлэ

**Урысыем ифутбол клубэу «Шьо Іэгуаом» икӀэху зэнэкьокьухэу Санкт-Петербург щыклорэмэ Адыгэкьалэ икомандэу Хьаджэбыекьо Мурат зыпачэр ахэлэжъэ. Тиспортсменхэр тыгъуасэ гъогу техьагъэх.**

КӀэлэеджэкӀо футбол командэхэу Урысыем ишъолъыргъэхэм апэрэ ыкӀи ятлонэрэ чыплэхэр кьащыдэзыхыгъэхэр Санкт-Петербург щызэлукӀэштых. Кьыблэ шьолъырым ыцӀэкӀэ кӀэху зэлукӀэгъумэ ахэлэжъэх Кьэрэщы-Щерджэсымрэ Адыгеимрэ яныбжыкӀэ командэхэр. Адыгэкьалэ

ифутболистмэ ятренер шьхьалэу Хьаджэбыекьо Муратэ кьызэрэтилуагъэмкӀэ, тикомандэ ешлэгъумэ ахэлэжъэным фэхьазыр. Спортыр зикӀасэхэу кьыфэгумэ-кӀыхэрэр ыгъэгущлохэ шлоигъу. Адыгэкьалэ икомандэ хэгъэгум икӀэху зэлукӀэгъумэ щытхьур кьащыхьынэу фэтэлэ.



**Зэхэзышагъэхэр:**  
Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

**КьыдэзыгъэкӀырэр:**  
Адыгэ Республикэм лэпкь ЮфхэмкӀэ, ІэкӀыб кьэралхэм ащыпсэрэ тилэпкьэгъухэм адырялэ зэпхыныгъэхэмкӀэ ыкӀи кьэбар жьугъэм иамалхэмкӀэ и Комитет  
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

**Редактор шьхьалэр**

**ДЭРБЭ ТИМУР**

**Редакциер зыдэшылар:**  
385000,  
кь. Мыекъуапэ,  
ур. Первомайскэр, 197.

**Телефонхэр:**  
приемнэр:  
52-16-79,  
редактор шьхьалэм иапэрэ

гуадзэр:  
52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкӀыгъэ зыхьырэ секретарыр:  
52-16-77.

**E-mail:**  
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхьатыгъэр:**

Урысые Федерацием хэутын ЮфхэмкӀэ, телерадиокеӀэтын-хэмкӀэ ыкӀи зэлы-ІэсыкӀэ амалхэмкӀэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыплэ гъэлары-шлант, зэраушыхьа-тыгъэ номерыр  
**ПИ №10-3892**

Гъэзетым кьыхиутыхэрэм мышьыпкьагъэу кьахафэхэрэмкӀэ кьэзытхыгъэхэм пшъэдэкӀыжъ ахьы. Кьатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажъэхэрэмрэ яеплӀыкӀэ зэтемыфэн ылъэкьышт. Гъэзетеджжэхэм кьытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкӀи кьэзытхыгъэхэм алӀкӀэдгъэхьажьыхэрэп.

**Зыщыхаутырэр**

ОАО-у  
«Полиграф-ЮГ»,  
385000,  
кь. Мыекъуапэ,  
ур. Пионерскэр,  
268

**Пчъагъэр 4651**

**Индексхэр 52161 52162**

**Зак. 2392**

Хэутыным узщыкӀэтхэнэу щыт уахьтэр  
Сыхьатыр 18.00  
ЗыщыкӀэтхэгъэхэ уахьтэр  
Сыхьатыр 18.00